

Wat wij willen

WIJ WILLEN WONEN

In een Vlaanderen waar werknemers in staat zijn om een leven op te bouwen. Waar het voor iedereen mogelijk is om een betaalbare kwaliteitsvolle woning te hebben. Een goed dak boven je hoofd is geen beleggingsproduct maar een grondrecht. Daar begint alles mee.

WIJ WILLEN WERKEN

In een Vlaanderen waarin men niet alles en iedereen ten dienste stelt van de belangen van aandeelhouders en bedrijfsleiders, maar waar werken om goed te leven de centrale doelstelling is en niet leven om te werken, tot je erbij neervalt. Een Vlaanderen waarin iedereen het perspectief krijgt op een eerste klasse job en een volwaardig inkomen. Mét aandacht voor de combinatie van werk en privé en voor al wie om welke reden dan ook niet kan werken. In een Vlaanderen waar werknemers niet gediscrimineerd worden op basis van hun afkomst, geaardheid, woonplaats of overtuiging.

WIJ WILLEN EEN BEHOORLIJK INKOMEN

In een Vlaanderen waar de lonen kunnen stijgen als werkkrachten schaars worden en het leven almaar duurder en duurder wordt, waar een volle winkelkar geen luxe is en je huis verwarmen betaalbaar blijft. Een Vlaanderen waar werkende armoede uitgebannen wordt en waar de kosten en baten van de klimaattransitie eerlijker verdeeld zijn.

Daarvoor zijn overheden nodig die **samenwerken**. Voor een betere toekomst voor iedereen en waar de politiek onze democratie versterkt en niet verzwakt.

Dat is niet evident. Op tal van domeinen staat de werknemer er in Vlaanderen vandaag niet goed voor. Steeds meer worden werknemers en hun arbeid herleid tot een middel dat in de visie van het beleid vooral ten dienste moet staan van de economie en de markt. Of het nu gaat om de toestand van de **zorg**, de **kinderopvang** of de **klimaattransitie**, steevast is de boodschap dat je maar individueel je plan moet trekken, harder je best moet doen en vooral niet moet rekenen op de overheid om je daarbij te ondersteunen. Want het geld is altijd zozegegd op, tot het gaat om de belangen van wie al veel heeft.

Daarenboven glijdt het politieke discours steeds meer af in een gevaarlijke richting. Ten aanzien van wat werknemers bedreigt (klimaatverandering, grote herstructureringen, falend zorgaanbod, stijgende armoede en ongelijkheid) stelt men zich machteloos op want er is nooit een alternatief. Des te forser en harder wordt de toon echter ten aanzien van al wie kwetsbaar is of niet mee kan en achter elke schaduw wordt er een vijandbeeld opgehangen dat de samenleving destabiliseert en verdeelt. Het **draagvlak** voor een dergelijk beleid is op, zo blijkt in peiling na peiling waarin de huidige Vlaamse regering geen meerderheid meer haalt.

Het moet dus anders. In 2024 gaan wij voor een radicale koerswijziging: **Linksaf en dan rechtdoor**. Op tal van vlakken. In dit memorandum lees je hoe het anders kan. Op drie domeinen die er voor ons bovenuit springen. Wonen, werken, koopkracht. Wonen, werken, winkelkar.

1.

**Wonen is een recht,
geen beleggingsproduct**

Vanaf 2024 moet Vlaanderen eindelijk terug werk maken van een woonbeleid dat die naam waardig is. **Wonen is een grondrecht**, geen beleggingsproduct. Iedereen moet met het inkomen in staat zijn om een kwalitatieve eerste woning te kunnen verwerven. Een stevig uitgebouwde sociale huisvesting vormt de ruggengraat van zo'n beleid.

Wonen is **meer dan een dak boven je hoofd**, het bepaalt mee onze levenskwaliteit, onze fysieke- en mentale gezondheid, sociaal leven, koopkracht, hoe haalbaar je woon-werkverkeer is, de combinatie werk-gezin, hoe onze oude dag eruitziet, enz. Een eigen woning is voor veel mensen een vorm van sociale bescherming; voor gepensioneerden is het een belangrijke buffer tegen armoede omwille van de ontoereikende pensioenen.

Als de overheid fors zou inzetten op sociale woningen (koop- en huurwoningen), een strengere sociale regulering van de private huurmarkt en het indammen van de uitwassen van de commerciële woningmarkt, dan is een degelijke en betaalbare woning **voor iedereen** haalbaar.

De beslissing om te kopen of te huren hangt dan ook niet meer alleen af van hoeveel je verdient en het vermogen dat je opgebouwd of meegekregen hebt van thuis uit, maar meer van je concrete situatie en behoeften. Het verzoenen van betaalbaarheid, energiebesparing en woonkwaliteit is de uitdaging voor de komende jaren.

1. Stop dakloosheid: iedereen een adequaat dak boven het hoofd

WAAROM?

Iedereen heeft recht op een kwaliteitsvolle, betaalbare en aangepaste woning. Een behoorlijke huisvesting is een mensenrecht, dat staat ook in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het recht op wonen is een grondrecht dat ook in de Belgische grondwet verankerd is.

Maar onze overheden falen om dit grondrecht te garanderen. Vandaag bevinden iets meer dan 5000 volwassenen en 1873 kinderen zich in een preciaire situatie van dak- en thuisloosheid. De meest extreme vorm van sociale uitsluiting. De mensen die op straat slapen zijn daarbij een topje van de ijsberg. In de meeste gevallen verblijft iemand tijdelijk bij familie of vrienden. 1 op 5 is tussen 18 en 25 jaar en 30% is een vrouw. 1 op 4 heeft een inkomen uit werk.

Dak- en thuisloosheid is een verhaal van armoede. De problemen bij dak- en thuisloosheid, hangen vaak samen met andere problemen: het tijdelijk of permanent ontbreken van een leefbare woonst of onderdak, een psychologische of relationele problematiek en een gebrek aan financiële middelen, ... Deze moeilijkheden

beïnvloeden elkaar en zorgen voor een neerwaartse spiraal.

Dak- en thuisloosheid beëindigen is mogelijk mits adequaat beleid. Er moet daarbij ingezet worden op de domeinen wonen en welzijn

WAT STELLEN WE VOOR:

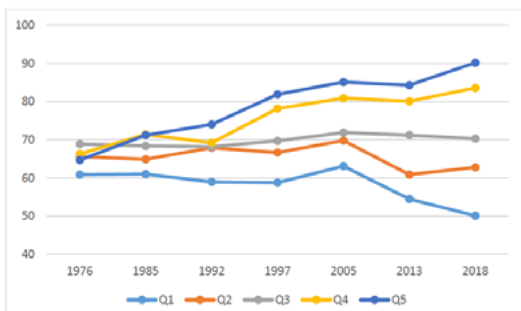
- Zet in op een persoonlijke, preventieve woonbegeleiding om uithuiszetting te voorkomen. Heb daarbij extra aandacht voor jongvolwassenen die zich in een onzekere woonsituatie bevinden en de problematiek van vrouwelijke dak- en thuislozen.
- ‘Housing first’ moet voorop staan bij de aanpak van dak- en thuislozen. Het hebben van een vaste woning, geeft dak- en thuislozen de kans om onder begeleiding hun problemen aan te pakken. In dit kader moet er ook specifieke aandacht gaan naar vluchtelingen en mensen zonder papieren.
- Voorzie bijkomende noodwoningen en een duurzame uitbreiding van het aanbod sociale huurwoningen.

2. Maak het kopen van een eerste woning betaalbaar

WAAROM?

Sinds de tweede wereldoorlog wordt eigen woningbezit in ons land sterk aangemoedigd. Een eigen woning biedt woonzekerheid. Het is een buffer tegen armoede en een manier van vermogensopbouw voor de oude dag. Dat vertaalt zich in een groot aantal financiële stimulansen vanuit de overheid (o.a. sociale leningen, verminderingen in de registratierechten) om woningbezit ook voor lagere inkomens mogelijk te maken. Maar de meerderheid van de overheidsuitgaven komen terecht bij de hoogste inkomens en drijven de vastgoedprijzen omhoog.

Alleenstaanden, mensen die moeten leven van een uitkering, mensen in preciaire jobs, jongeren zonder vermogen van de ouders zijn hier het slachtoffer van. Sinds 2005 is het eigenaarspercentage bij de twee laagste inkomensgroepen gedaald.

Bron: Socio-economisch panel 1976, 1985 en 1997, Woonsurvey 2005, GWO 2013, Woonsurvey 2018

Stijgende vastgoedprijzen en strenge voorwaarden voor het afsluiten van een lening liggen hier aan de basis. De vastgoedprijzen stegen sinds 2017 met minstens zo'n 7% per jaar. In Vlaanderen ligt de aankoopsprijs voor een rijhuis of halfopen bebouwing op gemiddeld 295.000 euro in het eerste kwartaal van 2023.

Door de huidige loonnormwet stijgen de reële lonen maar minimaal en wordt de marge voor loonsverhoging ingeperkt. Het systeem van de automatische loonindexering is een belangrijke buffer tegen plotselinge prijsstijgingen, maar kan de scheefgetrokken verhouding tussen inkomen en woonkost niet recht trekken.

Betere lonen, uitkeringen en eerlijke belastingen kunnen ervoor zorgen dat de kloof kleiner wordt tussen wie een vermogen meekrijgt van thuis en wie die dat niet heeft.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Elke werknemer, actief of inactief, moet met zijn/haar inkomen een eerste eigen woning kunnen verwerven. De reële lonen moeten voldoende draagkracht hebben en volstaan om een lening af te betalen.
- We zetten verder in op hogere minimumlonen, het behoud van de index en barema's en een aanpassing van de loonnormwet van 1996 zodat een vrij onderhandelde marge mogelijk wordt. We blijven ijveren voor minimumuitkeringen tot minstens 10% boven de armoedegrens.
- Voltijdse arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur moeten de norm zijn, gezien deze vaak een voorwaarde zijn om als werknemer in aanmerking te komen voor een hypothecaire lening.
- Breid het aanbod van het Vlaams Woningfonds uit. Versterk het systeem van de Vlaamse woonlening (goedkope rentevoeten voor lagere inkomens) en de gratis verzekering gewaarborgd wonen. Maak de overgang van huren naar kopen van een sociale woning makkelijker.
- Een norm die de verhouding inkomen/woonkost vastlegt en waarrond compenserende maatregelen kunnen worden gebouwd.
- De steun bij woningaankoop moet selectiever (bv. niet voor tweede en volgende woningen), terwijl renovatie meer steun verdient. Anders wordt de renovatieplicht een bijkomende drempel om een toekomst uit te bouwen.

3. Maak van wonen weer een grondrecht, geen beleggingsproduct

WAAROM?

De Vlaamse regering streeft vandaag naar een verdere privatisering en vermarkting, zelfs van de sociale huisvesting. Maar de private markt faalt in het voorzien van een degelijke en betaalbare woning voor iedereen. Huisvesting wordt door een financiële bril bekeken en moet vooral winst opleveren, de sociale dimensie van wonen wordt vergeten. Een stringente sociale regulering van de private huurmarkt en het indammen van de financialisering van huisvesting dringt zicht op.

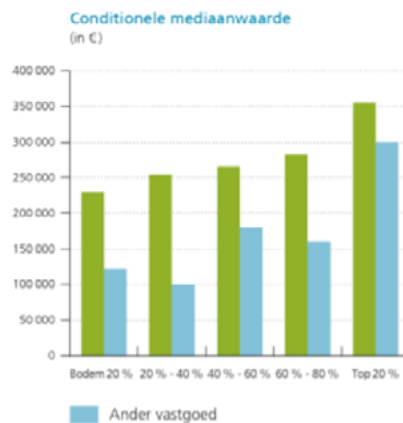
De vastgoedmarkt is door de lage rente een interessant investeringsproduct geworden voor particuliere investeerders, kleine beleggers, een reeks (middel-) grote bedrijven en pensioenfondsen. Ongeveer 18 % van de Belgische gezinnen bezat in 2021 ten minste één onroerend goed dat niet als hoofdverblijfplaats werd gebruikt. Meer dan 50% is geconcentreerd bij de twee hoogste inkomensgroepen.

Maar ook beursgenoteerde vastgoedbedrijven en grote beleggingsfondsen investeren steeds vaker in de (huur)woningmarkt. Hun doelstelling is om op een korte termijn snel winst te maken door goedkoop op te kopen en vervolgens duur te verkopen of verhuren. De sociale dimensie van wonen en de impact van de projecten op de buurt is voor hen niet van belang. Het is een fenomeen in heel wat Europese steden met desastreuze gevolgen. Zeker in steden waar schaarste veel sterker zal spelen. In ons land blijft de impact van de

grote commerciële spelers vooralsnog beperkt, maar de interesse groeit. De overheid moet ingrijpen en ervoor zorgen dat wonen betaalbaar blijft voor gewone mensen, ook in de stad.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Bestrijd speculatie en winstbejag op de woonmarkt, bijvoorbeeld met extra taken.
- Voer een grondige monitoring van financialisering van huisvesting en een stringente regulering van de markt als de grote spelers teveel marktaandeel beginnen in te nemen.
- Zorg voor een progressieve belasting vanaf de 2de woning.
- Hef een belasting op de reële huurinkomsten, eventueel vrijgesteld tot een bepaald plafond.
- Laat langdurige leegstand in aanmerking komen voor onteigening.

Bron: NBB (HFCS).

4. Herover de markt: stimuleer een minimaal aandeel van kwaliteitsvolle, publieke koopwoningen en kavels per gemeente voor de lagere inkomensgroepen

WAAROM?

Sociale huisvesting en publieke huisvestingsinitiatieven zijn de beste manier om voor iedereen een betaalbare, kwaliteitsvolle woning te garanderen.

Sterk uitgebouwde publieke huisvestingsinitiatieven hebben impact op de private huurmarkt en zorgen voor een sociale mix in wijken, gemeenten en steden. Hoe groter het deel van de markt voor sociale huisvesting, hoe minder sterk de prijzen zullen stijgen voor iedereen en hoe beter de kwaliteit van woningen zal zijn. Dit op voorwaarde van een voldoende hoge gegarandeerde woonkwaliteit binnen de sociale huisvesting. Het schept ook extra jobs in de bouwsector en gaat huisjesmelkerij tegen.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Stimuleer een minimaal aandeel van kwaliteitsvolle, publieke koopwoningen en kavels per gemeente voor de lagere inkomensgroepen zoals wettelijk is vastgelegd in het bindend sociaal objectief, en ga negatieve percepties rond sociale woonwijken tegen. Vlaanderen dient hier een coördinerende, ondersteunende en sanctionerende rol in te spelen zodat de gemeenten en steden hun verplichtingen nakomen.
- Gemeenten en steden die duidelijk onvoldoende inspanningen doen om het bindend sociaal objectief te bereiken, dienen hiervoor daadwerkelijk gesanctioneerd te worden.
- Gemeenten waar de verhouding tussen het aantal bestaande en geplande sociale huurwoningen ten opzichte van het aantal huishoudens in de gemeente meer dan 15% bedraagt, kunnen vandaag geen sociale woonbeleidsconvenant met de Vlaamse regering afsluiten. Alleen met een sociale woonbeleidscon-

venant heeft de gemeente zekerheid over de financiering van deze sociale huurwoningen boven de BSO-drempel. Deze recente maatregel moet teruggedraaid worden.

- Vlaanderen moet lokale besturen stimuleren, ondersteunen en reguleren om het aanbod aan gerenoveerde woningen in de stads- en dorpskernen te vergroten. Dat helpt kwetsbare groepen én pakt leegstand en verkrotting aan. Met de heffingen op leegstand en verwaarlozing beschikt de overheid, in het bijzonder de lokale besturen, over doeltreffende instrumenten om leegstand en verkrotting tegen te gaan. Dit instrument moeten zij rigoureuus aanwenden.
- Naar het voorbeeld van de 'community landtrust' of gemeenschappelijk beheer van land, zoals in het buitenland en in enkele steden ontwikkeld wordt, moet nagegaan worden waar een splitsing van het eigendom van het gebouw en de (publieke dan wel private) grond wonen en sociaal wonen meer betaalbaar kan maken.

5. Ga voor een verdubbeling van het aantal sociale woningen op 10 jaar tijd

WAAROM?

Vandaag is dat aandeel in Vlaanderen te klein: amper 7% van alle woningen. Daardoor worden de wachtlijsten langer. In Vlaanderen hebben 250.000 huishoudens recht op een sociale woning maar heeft er geen toegang toe. Het wachten duurt gemakkelijk 3,5 jaar. Soms loopt de wachttijd op tot 8 à 10 jaar.

De investering in sociale huisvesting moet over heel Vlaanderen gebeuren. Ook gemeenten moeten deze opdracht waar maken. Er moet een plan op langere termijn komen om het totaal aanbod aan sociale woningen te verhogen; via nieuwbouw, versnelde renovatie van bestaande sociale woningen en omvorming van gebouwen tot sociale woningen.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Elk jaar moeten er minstens 15.000 extra energiezuinige woningen bijkomen.
  - Gezien de mobiliteitsnood van het doelpubliek moet het merendeel van dit bijkomend contingent sociale woningen bij voorrang gerealiseerd worden in de dorps- en stadskernen waar zich clusters van tewerkstelling en openbare dienstverlening bevinden. Zeker in landelijke gebieden is het aanbod van openbaar vervoer sterk afgebouwd. De vestiging van bijkomende publieke woningen moet dan samen gaan met een aanpak van de mobiliteitsarmoede.
  - De sociale huisvestingsmaatschappijen moet financieel versterkt worden. De Vlaamse regering moet garanderen dat de sociale huisvestingsmaatschappijen de jaarlijks voorziene budgetten voor bouw en renovatie integraal kunnen aanwenden. Er kan geen sprake van zijn om deze budgetten (deels) door te schuiven naar private initiatieven van projectontwikkelaars.
  - De procedures voor projecten van sociale huisvestingsmaatschappijen moeten vereenvoudigd worden waar dat kan, en het blokkeren van bouwplannen met het invoeren van proceduregeschillen moet worden tegengegaan.
- In de uitvoering van de projecten moeten de overheid en de sociale huisvestingsmaatschappijen toezien op de correcte loon- en arbeidsvoorwaarden bij de ondernemingen en alert zijn voor sociale dumping.

6. Stop het stigma rond sociaal wonen

WAAROM?

Sociaal woonbeleid is geen vangnet voor ‘wie niet mee kan’, maar een actieve manier voor de overheid om greep te krijgen op de woonmarkt en kwaliteitsvol wonen voor iedereen betaalbaar te maken.

Er moet gewerkt worden aan de opwaardering van de reputatie van sociale woningen zodat er een grotere sociale mix komt van bewoners. We nemen hier Wenen als voorbeeld waar kwaliteitsvolle en betaalbare huisvesting toegankelijk is voor iedereen dankzij een uitgebreid aanbod aan publieke huisvesting.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Sociale huisvesting is geen “armenhuisvesting”. Neem terug het roer op van de woonmarkt en werk een visie uit rond publieke huisvesting waar we trots op kunnen zijn en die voor iedereen toegankelijk is. Maak de baten daarvan voor iedereen ook bekend.
- Herbekijk het nieuwe toewijzingsbeleid en maak komaf met de vele stigmatiserende uitsluitingsmechanismen die de Vlaamse regering heeft ingevoerd, zoals de verplichte inschrijving bij VDAB, strengere taalvereisten, strengere regels inzake eigendom, de strengere lokale binding (de voorwaarde om 5 jaar onafgebroken in de gemeente te wonen gedurende de laatste 10 jaar).
- Geef ook het beleid rond nieuwe woonvormen (zie fiche 13) hierin een plaats. Zo worden ook deze toegankelijker voor wie over minder middelen beschikt.

7. Ondersteun in afwachting van een volwaardig woonbeleid de huurders op de private markt

WAAROM?

Het tekort aan sociale koop- en huurwoningen dwingt mensen om te huren op de private markt, waar ze vaak veel geld betalen voor een woning van slechte kwaliteit. In tijden van stagnerende reële lonen, in combinatie met het uitblijven van een eerlijke fiscaliteit, nadert de gemiddelde huurprijs vandaag gemakkelijk de kaap van €800. Voor velen al een te grote hap uit hun maandloon. Wonen in de stad of dicht bij het werk wordt dus stilaan onbetaalbaar. De coronacrisis verscherpt die problemen nog. Het is tijd dat er daar iets aan wordt gedaan.

WAT STELLEN WE VOOR:

- In afwachting van meer sociale woningen zijn huurpremies en - subsidies een tijdelijke vorm van steun voor de lagere inkomens op de private huurmarkt. Iedereen die op de wachtlijst komt voor een sociale woning, moet er automatisch recht op krijgen vanaf dag één.
  - Mensen moeten kunnen inschatten wat een redelijke huurprijs is. De reeds bestaande 'huurschatter' moet daartoe een volwaardig instrument worden. Er moet een bindend raster komen dat de huurprijzen begrenst op basis van objectieve criteria zoals kwaliteit, energiezuinigheid, aantal kamers,... Als woningen verhuurd worden boven die redelijke huurprijs, moeten verhuurders daarop extra belast worden.
  - Stimuleer verhuur op de privémarkt aan een democratische en rechtvaardige prijs conform de vroegere werking van de sociale verhuurkantoren.
  - Breng de huurwaarborg terug naar 1 maand. Richt een centraal en publiek huurwaarborgfonds op. Dat staat in voor het ontvangen en bewaren van huurwaarborgen en voor het uitklaren van betwistingen rond de terugbetaling van de waarborgen na afloop van de huur.
- Versterk de wooninspectie. Woningen die verhuurd worden moeten periodiek geïnspecteerd worden op een minimale woonkwaliteit. Dit wordt opgestart bij nieuwe of vernieuwde huurcontracten van woningen die meer dan 20 jaar oud zijn, en wordt verder systematisch uitgebouwd.
  - Discriminatie op de private huurmarkt moet aangepakt worden d.m.v. praktijktesten. De overheden moeten scherp toezien op wantoestanden op de huurmarkt, de zogenaamde huisjesmelkerij.
  - Zolang de huurwoning niet voldoet aan de minimumnormen inzake woningkwaliteit, mag de huurprijs niet meer stijgen en mag de woning niet verhuurd worden aan een nieuwe huurder. Indien de verhuurder de renovatie financieel niet aankan, moet de overheid voorzien in een vangnet zonder dat de huurders hiervan het slachtoffer zijn. De sociale woningmaatschappij kan onder meer d.m.v. voorkooprecht de woning aankopen.

8. Ontzorg iedereen bij meer en beter renoveren

WAAROM?

We moeten naar energiezuinige en klimaatneutrale woningen voor iedereen tegen 2050. Daarom moet het aantal renovaties maal drie. Dat komt klimaat, gezondheid en koopkracht ten goede. Energiezuinige en energieefficiënte woningen zijn een buffer tegen hoge energiefacturen en dus een bescherming tegen energiearmoede. Ze bieden meer levenskwaliteit.

Een andere gebouwenverwarming (bv. warmtepompen en warmtenetten) die op een sociaal rechtvaardige manier doorgevoerd wordt, is goed voor de klimaataanpak en de luchtkwaliteit.

Het vraagt veel investeringen en veel technische kennis en begeleiding om de juiste technieken correct te laten uitvoeren. Op de markt vind je die niet, want daar staat advies in het teken van verkoopcijfers en niet noodzakelijk van de beste oplossing voor jouw huis. Het zal alleen gebeuren als de overheid de mensen hierbij flink op weg helpt.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Versterk de energiehuizen tot een uniek loket dat burgers begeleidt bij de planning, uitvoering en financiering van renovatiewerken.
- Bouw de woningpas uit zodat die alle relevante informatie bundelt en een stappenplan bevat om de woning efficiënt kwalitatief en klimaatneutraal te krijgen. Zo krijgen kandidaatkopers en huurders zicht op wat ze kopen en welke kosten nog volgen.
- De overheid moet laagdrempelig werken en eerst hulp bieden waar de nood het hoogst is.

9. Ondersteun groepen om samen te renoveren en zet collectieve projecten op

WAAROM?

Samenwerken werkt: het moedigt aan om eraan te beginnen en om door te zetten. Er moeten veel technische en andere keuzes gemaakt worden bij een renovatie: welke technieken passen we toe; met welke uitvoerder gaan we in zee; wat zijn de beste financieringsmogelijkheden?

Door in groep te renoveren doen mensen inspiratie op van elkaar en nemen ze handige praktijken over. Groepen en coöperaties hoeven niet telkens opnieuw het warm water uit te vinden: ze bouwen kennis op en verdiepen. Een collectieve aanpak is vaak beter en goedkoper, helpt keuzestress te overwinnen en biedt extra mogelijkheden die niet toegankelijk zijn voor individuele huishoudens.

WAT STELLEN WE VOOR:

- De overheid moet collectieve projecten (inclusief non-profit collaboratieve projecten) aanmoedigen en ondersteunen, zoals wijkgerichte renovatie, lokale warmtenetten, groepsaankopen voor bouwmaterialen en energiezuinige (verwarmings-) toestellen, zonder daarbij reguliere jobs te verdringen of zwartwerk te legitimeren.
- De overheid moet woon- en energiecoöperaties ondersteunen om een boost te geven aan (energie) renovatie. Wooncoöperatieven kunnen de dominantie van de private woningmarkt doorbreken. Energiecoöperaties zijn een belangrijke schakel in de transitie naar energieonafhankelijkheid. De overheid dient de financiële structuren van woon- en energiecoöperaties ook te versterken.

10. Investeer in renovatie van publiek patrimonium, geef tijd en financiële steun aan wie dat nodig heeft om te kunnen renoveren en verplicht verhuurders

WAAROM?

Om de klimaatdoelstellingen te halen moet in Vlaanderen 90% van de gebouwen energetisch gerenoveerd worden tegen 2050. Maar ongeveer de helft van de Vlaamse huishoudens heeft niet het geld om zo'n renovatie te betalen. En de meer kwetsbare groepen al zeker niet. In een verhitte huizenmarkt, blijft er geen geld over voor renovatie.

Naast koopwoningen moeten ook sociale en - meest nog - private huurwoningen gerenoveerd worden. 1 private huurwoning op 3 is van matige tot zeer slechte kwaliteit.

Nu is (financiële) steun vaak voorbehouden voor renovatiewerken door geregistreerde aannemers. Er zijn ook veel mensen met minder financiële middelen die de handen uit de mouwen willen steken om hun eigen woning te verbeteren.

WAT STELLEN WE VOOR:

- De steun bij woningaankoop moet selectiever (bv. niet voor tweede en volgende woningen), terwijl renovatie meer steun verdient.
- Huishoudens moeten de steun krijgen die ze nodig hebben: voordelige of renteloze leningen voor wie nu geen renovatiekapitaal op tafel kan leggen maar wel de lening kan terugbetalen en subsidies voor die huishoudens die zo'n lening niet kunnen terugbetalen. Wie dat meest nodig heeft, moet de meeste steun krijgen.

- Het beleid moet die doe-het-zelf cultuur ondersteunen (mits professionele omkadering die leidt tot een optimaal resultaat) en collectief helpen organiseren (renovatie-‘zelfhulpgroepen’). Breid daarbij het stelsel van tijdskrediet uit met het motief “renovatie”, en voorzie op Vlaams niveau een aanmoedigingspremie voor werknemers indien zij zelf renovatiewerken uitvoeren aan hun eerste woonst.
- De overheid moet een tandje bijsteken voor noodkopers die door het gebrek aan degelijke en betaalbare huurwoningen een kwalitatief minderwaardige woning moeten aankopen. De middelen in het rollend fonds voor de renovatie van noodkoopwoningen moeten fors omhoog en sneller besteed. Overheden die patrimonium verkopen dienen de verkregen middelen prioritair te herinvesteren in sociale woningen en zorgvoorzieningen.
- De lange wachtlijsten voor sociale woningen en de gebrekkige kwaliteit van een deel van het sociaal patrimonium maken snelle renovatie van oude en/of leegstaande sociale woningen nodig.
- De verhuurders moeten ervoor zorgen dat hun huurhuizen aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen (bv. energetische voorwaarden, luchtkwaliteit, veiligheid). Dat moet goed gecontroleerd worden en waar nodig gesanctioneerd.
- Maak van Belfius een klimaatbank naar analogie met de Duitse Kreditanstalt für Wiederaufbau.

11. Versterk de bouwsector en zet de sociale economie sterker in om te renoveren

WAAROM?

De bouwsector - die nu al kampt met personeelstekorten - staat voor de grote uitdaging om de renovatiegolf waar te maken.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Het Vlaamse opleidings- en knelpuntberoepenbeleid moet het contingent bouwvakarbeiders mee opvullen en ook het bestaande personeel helpen aan de juiste vaardigheden. Maak knelpuntberoepen aantrekkelijker door betere verloning en arbeidsvoorwaarden.
- Er is innovatie nodig, o.a. ergonomische bouwtechnieken en lichter en veiliger maken van bouwarbeid.
- We vragen een versterking van de sociale economie op het vlak van renovatie en energiediensten (bv. energiesoepers).

12. Maak de woonfiscaliteit eerlijker

WAAROM?

De manier waarop woningen vandaag belast worden vergroot de kloof tussen eigenaars en huurders en drijft de prijzen op. Een verlaging van de registratierechten bijvoorbeeld, kan tijdelijk gunstig zijn voor starters, maar maakt vooral dat verkopers een hogere prijs kunnen vragen. Bovendien krijgen de meest kapitaalkrachtige kopers zo – uitgedrukt in euro's – het grootste cadeau. Enkel de grootbezitters en de vastgoedmakelaar en de banken halen er uiteindelijk voordeel uit.

Een verbetering van het woonpatrimonium, een ruimere energiezuinigheid en hernieuwbare energie, in het bijzonder voor de inkomenszwakkere groepen is nodig. Individuele premies en fiscale stimuli zijn vandaag niet effectief om op ruimere schaal de transitie en renovatie van het woningpatrimonium te bewerkstelligen.

WAT STELLEN WE VOOR:

- De elektriciteitsfactuur voelt nu aan als een tweede belastingbrief door de vele heffingen en openbare dienst verplichtingen die erin doorgerekend worden. Heel wat daarvan moeten eruit. Deze kosten zijn onder meer te financieren met algemene middelen.
  - De kosten verbonden aan het notariaat moeten omlaag.
- De fiscaliteit op de eerste en enige woning moet lager. De belastingvoordelen voor tweede of derde woonstaankoop moeten afgeschaft worden.
  - Er moet een systeem komen van gedifferentieerde registratierechten (bijvoorbeeld geen registratierechten voor een eerste schijf van de eerste woning, een lager tarief voor tweede schijf en een hoger tarief voor een derde schijf en voor tweede en volgende eigendommen). Dit om het recht op wonen voor iedereen te ondersteunen en inkomsten te genereren bij de meest vermogenden.
  - Alle huurinkomsten moeten reëel en progressief belast. Er kunnen vrijstellingen en tegemoetkomingen (afhankelijk van de EPC waarde en andere indicatoren) voorzien worden voor energiezuinige en kwalitatieve woningen.
  - De speculatie op grond- en wooneigendommen door vastgoedvennootschappen moet worden ontmoedigd. De meerwaardebelasting op de verkoop van onroerend goed moet worden geactualiseerd en moet strikt worden toegepast.
  - Door inkomsten van woninghuur en leegstand slim te belasten kunnen middelen vrijgemaakt worden voor extra renovatiesubsidies.

13. Steun alternatieve en collectieve woonvormen

WAAROM?

Alternatieve woonvormen – cohousing, wonen op gemeenschapsgronden (community land trusts), kangoerewonen, zorgwonen, mobiele zorgunits, minihuisjes – bieden kansen voor socialer, beter en goedkoper wonen. Infrastructuur en toestellen kunnen gedeeld worden over meerdere huishoudens.

Anders wonen helpt ook bij zorg en ondersteuning van familieleden en vrienden, en heeft een gunstig effect op mobiliteit.

WAT STELLEN WE VOOR:

- De overheid moet de kansen benutten van alternatieve en collectieve woonvormen voor socialer, kwaliteitsvoller en goedkoper wonen. Ze moet waar mogelijk deze woonstijlen (bv. voor ouderen) faciliteren.
- De verschillende overheden moeten – elk voor hun bevoegdheden - nog bestaande regelgevende drempels voor alternatief wonen wegnemen.
- Gebouwen (bv. te grote huizen, leegstaande kantoren) die nu nog niet geschikt zijn om in te wonen, kunnen een (sociale) woonst worden voor meerdere huishoudens. Sociale huisvestingsmaatschappijen moeten deze kansen benutten.
- Alternatieve woonvormen mogen geen gedwongen keuze worden omdat een eigen woning (financieel) onbereikbaar is.

14. Zorg voor een goede ruimtelijke ordening en benut alle beschikbare gronden en gebouwen om iedereen kwalitatief te laten wonen

WAAROM?

Een kwalitatieve woning wordt meer en meer onbetaalbaar. Terwijl de langdurige leegstand sterk groeit, telt ons land steeds meer dak- en thuislozen. In Vlaanderen wordt steeds meer open ruimte ingenomen voor wonen. Anders omgaan met de beschikbare ruimte is onvermijdelijk, zowel om sociale als om ecologische redenen.

Vanaf 2040 mag je in Vlaanderen niet meer bouwen in de open ruimte (betonstop). In die context moeten we werk maken van inbreiding en alle feitelijk beschikbare gronden en gebouwen optimaal benutten. We moeten we de beschikbare ruimte eerlijk verdelen naargelang de behoeften.

Corona en klimaat zetten het belang op scherp van kwalitatieve woonwijken met groen in de nabijheid. In grote steden zijn mensen met een laag inkomen die wonen in sociale woonwijken, de grootste slachtoffers van vervuiling met chronische ziektes als gevolg en dit door de vele nauwe straten en ontbreken van groene ruimtes.

Klimaatopwarming zorgt steeds meer voor wateroverlast met schade aan gebouwen, problemen door droogte en oververhitting van gebouwen (zeker in dichtbevolkte gebieden). Onze wijken moeten overstromings-, droogte- en hittebestendig worden.

WAT STELLEN WE VOOR:

– De (lokale) overheid moet als regisseur van het woonbeleid een grondpolitiek voeren. Enkel als de overheid zelf beschikt over veel grond zal ze een regulerende rol kunnen opnemen.

- Maak een inventaris en een plan van aanpak op om gebouwen die nu minder geschikt zijn om in te wonen (bv. leegstaande kantoren) om te bouwen tot een (sociale) woonst voor meerdere huishoudens. Overheidsgebouwen moeten in handen van de overheid blijven. Er moet nagegaan worden of ze geschikt gemaakt kunnen worden voor sociaal wonen.
- Leegstaande gebouwen moeten kunnen worden opgeëist op korte tijd.
- Veel openbare gebouwen kunnen na de school- of kantooruren optimaler gebruikt worden. De overheid, en in het bijzonder de lokale besturen, moeten via een planmatige aanpak de mogelijkheden voor recreatie, vergaderingen, ... van die gebouwen optimaal benutten (bv. het concept brede school, voor wat betreft schoolinfrastructuur, aan scholen verbonden sportinfrastructuur, groenvoorzieningen).
- Investeer in aangenaam wonen en leven in stads- en dorpskernen (met o.a. groenvoorzieningen en school-, winkel-, recreatie- en cultuurinfrastructuur). Dat drukt ook de kostprijs voor openbare nutsvoorzieningen (wegen, gas, rioleringen, ...) en vermindert de mobiliteitsbehoeften.
- Dichtbevolkte (armere) stadswijken verdienen een specifieke totaalaanpak. Algemeen, maar zeker daar, is er behoefte aan uitbreiding en toegankelijk maken van stedelijk groen.
- De betonstop mag niet leiden dat de overheid onbeperkte “schade”-vergoedingen uitbetaalt aan speculanten en grootgrondbezitters. Deze middelen zijn dan niet langer beschikbaar om de collectieve duurzame toekomst te financieren maar verdwijnen in de zakken van enkelingen.
- Er is een herziening nodig van het kadastraal inkomen die er o.a. voor zorgt dat wonen in de stads- en dorpskernen niet fiscaal wordt afgestraft.

- Kwalitatief wonen vraagt een goed georganiseerd en gefinancierd openbaar vervoer. Het is ook een middel om iedereen te laten genieten van groen en rust dat niet in de onmiddellijke nabijheid te vinden is, of omgekeerd, om drukke commerciële centra op te zoeken.
- Vernieuwingsprojecten mogen niet leiden tot het wegduwen van de oorspronkelijke bewoners uit hun sociale omgeving ten bate van projectontwikkelaars en het grootkapitaal. Gemeenten moeten voorwaarden opleggen aan bouwprojecten zodat daarin voldoende woningen voorzien worden voor mensen met een laag en een gemiddeld inkomen.
- De overheid moet wijken overstromings-, droogte- en hittebestendiger maken, bijvoorbeeld met waterdoorlatende verharding; opvang van regenwater voor hergebruik en/of lokale infiltratie, stedelijk groen...

2.

Werken om te leven, niet andersom

Vanaf 2024 moet het arbeidsmarktbeleid terug ten dienste van de werknemer komen te staan. **We werken om te leven**, niet andersom. Dat betekent dat het de allereerste doelstelling is om iedereen een eerste klasse job, op maat en in betere omstandigheden te geven. Werkzekerheid, werkbaar werk en een goede verloning staan daarbij centraal, zodat werknemers in staat zijn iets op te bouwen. Het logische gevolg van een krappe arbeidsmarkt zou moeten zijn dat dat jobs beter worden om meer mensen aan te trekken en dat werken meer loont, niet dat mensen **gedwongen** worden om in jobs van slechte kwaliteit te gaan werken. In plaats van een rem te zetten op collectieve loononderhandelingen, preciaire arbeid te promoten en werklozen te verplichten tot gratis werken, moet de politiek opnieuw aan de kant van de werknemer gaan staan.

In het teken van economie en arbeidsmarkt wordt er veel van ons gevraagd. Het opdrijven van de prestatiedruk, de flexibilisering van de beschikbaarheid op de arbeidsmarkt en het langer werken, hebben de individuele zorgkracht voor kinderen, ouderen en zorgbehoevenden gereduceerd met soms dramatische gevolgen. Het beleid moet er op gericht zijn dit **evenwicht** te herstellen. De sleutel daartoe ligt in het investeren in een voldoende en gebiedsdekkend zorgaanbod. Dat staat vandaag onder druk door jarenlange onderfinanciering, besparingen, vermarkting en commercialisering in de zorg- en welzijnssector. We moeten die **solidariteit** opnieuw herstellen met als belangrijkste principe dat onze gezondheidszorg verankerd is en verankerd blijft in de federale sociale zekerheid.

Op individueel vlak moet er terug veel meer aandacht gaan naar de combinatie **werk en privé** en naar het draagbaar maken van de **zorglast**. Naast het ondersteunen van mantelzorg, meer publieke kinderopvang, betaalbare ouderenzorg en meer aandacht voor preventie, moet er ook ingezet worden op een inhaalbeweging op het vlak van mentale gezondheid en moet de gezondheidsongelijkheid worden aangepakt.

15. Geef mensen tijd om zorg op te nemen: verbeter het inkomen, de verlofstelsels en het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers

WAAROM?

Uit de recente Zorgenquête van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin blijkt dat 33% van de Vlaamse bevolking van 18 jaar en ouder mantelzorg verleent of verleende in het afgelopen jaar. Dat komt ongeveer overeen met 1,8 miljoen Vlamingen. Bij de leeftijdsgroep 11 tot 18 jaar zorgen nog eens 27.253 jongeren minstens 4u/week voor een persoon met een langdurige ziekte of beperking (Bronselaeer et al., 2021).

Er zit een duidelijke genderonbalans in de mantelzorgcijfers. Over het algemeen doen meer vrouwen aan mantelzorg dan mannen. Uit cijfers van het Nationaal Intermutualistisch College blijkt dat op 31/08/2021 van de 12.898 erkende mantelzorgers er 8.312 vrouw zijn, of 64%. Nog volgens cijfers uit de gezondheidsenquête van Sciensano (2018) blijkt dat de leeftijdsgroep 55 tot 64 jaar (21,9%) het best vertegenwoordigd is binnen de groep van mantelzorgers, en dat personen met een diploma hoger secundair onderwijs of een diploma hoger onderwijs significant vaker mantelzorg verlenen.

Het geven van mantelzorg wordt vaak gecombineerd met andere rollen. Zo heeft ongeveer de helft van de mantelzorgers betaald werk. Zij combineren dus zorgtaken met een job. Als we alleen naar de groep op actieve leeftijd kijken (25-64 jaar) dan heeft 70% van de Vlaamse mantelzorgers betaald werk. Bij jonge mantelzorgers tussen de 18 en 25 jaar volgt 63% een opleiding. Van de groep die geen betaald werk heeft, is meer dan helft gepensioneerd. Nog eens 8% is met vervroegd pensioen of brugpensioen. Bij de groep die wel werk heeft, gaat het in 42% van de gevallen om voltijds werk. Zo'n 34% werkt meer dan halftijds maar minder dan voltijds (21 tot 37 uren per week) en 24% werkt halftijds of minder (20 uur of minder per week). Bijna de helft van de mantelzorgers die betaald werk hebben, zet verder ook gericht vakantiedagen in om tijd te maken voor

zorgtaken.

Uit een studie van de Gezinsbond blijkt dat mantelzorgers uit de leeftijdsgroep van 25-65 jaar vaak gedwongen hun job tijdelijk, volledig of gedeeltelijk stopzetten. Na de periode van mantelzorg blijkt het moeilijk om de draad op het werk weer op te pikken. Om die trend tegen te gaan werden door de federale overheid thematische verloven en tijdskrediet ingevoerd. Echter blijken deze sociale voordelen vooral hooggeschoolden en mensen met hogere inkomens te bereiken. Voor laaggeschoolden en lagere inkomens bieden de verlofstelsels met vervangingsinkomen te weinig financiële houvast.

Alhoewel een meerderheid van de Vlaamse mantelzorgers de hulp die men biedt als zinvol ervaart, ondervindt de helft de zorg als emotioneel belastend en 24% als fysiek belastend. Daarnaast heeft de coronapandemie voor een extra belasting van de mantelzorgers gezorgd. Twee derde voelde zich meer belast dan vóór de start van de pandemie, slechts 8% vond de zorg minder zwaar. Dagopvang, poetshulp en kinesitherapie vielen weg en het aantal contacten met de huisarts en specialist werd sterk verminderd. Mantelzorgers betalen tot op vandaag een hoge prijs (vb. mentaal welzijn) voor de extra inspanningen tijdens corona.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Mantelzorg moet altijd een vrijwillige en positieve keuze blijven. Het uit handen geven van zorg aan professionelen is dan ook een legitieme keuze. Mantelzorg mag geen gevolg zijn van een gebrek aan een betaalbaar en professioneel zorgaanbod of een maatschappelijke en/of politieke verwachting.
- De beste manier om te zorgen dat mensen voldoende tijd hebben om te investeren in zorgtaken en daarin ook zelf keuzes kunnen maken, is te verzekeren dat zij een werkbare job hebben die de combinatie

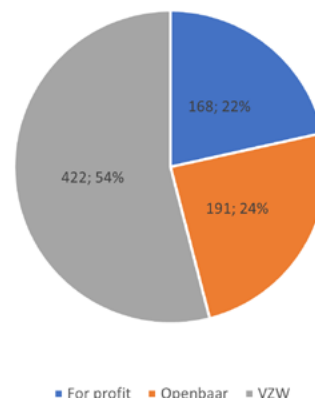

met zorgtaken toelaat. Vanuit de werkgevers moet daarom een beleid van respect voor tijdscrediet met (zorg)motief en thematische verlopen gevoerd worden. Op basis van werkbaarheidsonderzoek moet onwerkbaar werk in bedrijven en sectoren in kaart gebracht en gesanctioneerd worden.

- Ook voor werkzoekenden en werklozen moet er meer erkenning en aandacht zijn voor de zorgtaken die zij mogelijk opnemen.
- Aligeneer het stelsel van aanmoedigingspremies zo goed mogelijk op de federale verlofstelsels. Versterk het stelsel en maak de toegang tot de premies makkelijker.
- Introduceer een zorgkrachtpremie op Vlaams niveau die in de plaats komt van het versnipperde systeem aan mantelzorgpremies. Versoepel de voorwaarden ervan zodat ook professionele zelfzorg ondersteund kan worden.
- Voorzie in een voldoende en gebiedsdekkend zorgen welzijnsaanbod voor de zorgbehoevende in Vlaanderen. De verschillende voorzieningen die in dat aanbod voorzien moeten de zeven B's realiseren (bruikbaar, beschikbaar, betaalbaar, bereikbaar, bekend, begrijpbaar en betrouwbaar). Het is dan ook prioritair dat de wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg, jongerenwelzijn en de gehandicaptenzorg weggewerkt worden.
- Er is nood aan een versterking van het aanbod dat ondersteunend optreedt ten aanzien van mantelzorgers. Voorzieningen en diensten zoals centra voor kortverblijf, dagverzorgingscentra, erkende diensten voor oppashulp én psychische ondersteuning dragen ertoe bij dat de druk op mantelzorgers draaglijk blijft. De ondersteuningsmogelijkheden aan huis (thuisverpleging, gezinszorg, poetsdienst, oppas, ...) dienen in dit kader versterkt te worden. Ook hier moeten de zeven B's gerealiseerd worden.
- Een uitbreiding en flexibilisering van het mantelzorgverlof is dringend nodig. De toegekende uitkeringen (879,15 euro netto per maand voor een voltijdse onderbreking) moeten het inkomensverlies effectief compenseren en het verlof moet worden uitgebreid tot zes maanden volledige onderbreking. Ook in het kader van de overige thematische verlopen (ouderschapsverlof, verlof voor medische bijstand en palliatief verlof) is een uitbreiding aangewezen.
- Lokale besturen en eerstelijnszones moeten hun verantwoordelijkheid nemen in het opzetten van eigen mantelzorgwerkingen. Bijvoorbeeld het organiseren van ontmoetingen tussen mantelzorgers of het aanbieden van vormingsmomenten (i.s.m. mantelzorgverenigingen) kunnen een grote meerwaarde betekenen voor mantelzorgers.

- Er is nood aan extra aandacht voor prioritaire kansengroepen in het mantelzorgbeleid. Dit gaat verder dan jongeren en mantelzorgers op de werkvloer, evengoed werkzoekende mantelzorgers, mantelzorgers in armoede, oudere mantelzorgers en mantelzorgers met een migratieachtergrond hebben nood aan ondersteuning. Er moet daarom meer domeinoverschrijdend gewerkt worden en een link gemaakt worden met het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding.

Woonzorgcentra in Vlaanderen

16. Zorg voor een solidaire en duurzame Vlaamse sociale bescherming (VSB)

WAAROM?

De Vlaamse sociale bescherming (VSB) is een soort ‘Vlaamse laag’ op de federale sociale zekerheid. Alle Vlaamse bevoegdheden op het vlak van (langdurige) zorg, hulpmiddelen en revalidatie worden met de VSB in één geheel samengebracht. Door de uitbreiding van de VSB doorheen de jaren, mede door de zesde staatshervorming, is het één van de grotere budgetten geworden binnen Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (ongeveer 2,9 miljard euro). Deze pot geld wordt gevuld met de zorgpremies (58 euro of 29 euro) van meer dan 4,8 miljoen inwoners uit Vlaanderen en Brussel, aangevuld met een federale dotatie en Vlaamse overheidsmiddelen.

In ruil voor de zorgpremie ontvangen inwoners uit Vlaanderen en Brussel (die aangesloten zijn) ondersteuning vanuit de VSB op het moment dat ze geconfronteerd worden met een zorgnood. Die ondersteuning kan de vorm aannemen van zorgbudgetten (zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden of zorgbudget voor ouderen met een zorgnood), een tussenkomst bij de huur of aankoop van mobiliteitshulpmiddelen én/of onrechtstreeks via zorg- en personeelsondersteuning in de residentiële voorzieningen (ouderenzorg en revalidatie). De organisatie, uitbetaling alsook hulp en ondersteuning bij rechten en plichten binnen de VSB, gebeurt via de zorgkassen van de Vlaamse ziekenfondsen.

Het is dankzij een solidaire en duurzame Vlaamse sociale bescherming dat de meer dan 300.000 zorgbehoevenden de extra kosten die gepaard gaan met hun zorgbehoefte kunnen betalen. Echter door de invoering van een nieuwe wijzigingsdecreet in 2021 én door een gebrekkige toekomstvisie, is de situatie voor veel kwetsbare zorgbehoevenden zowel aan de inkomstzijde (zorgbudgetten) als de uitgavezijde (zorgpremie) verslechterd. De invoering van extra drempels (dossier-taks en extra verblijfsvoorwaarden), de niet-indexering van bepaalde budgetten en de verhoging van de zorgpremie van 51 euro in 2018 naar 58 euro in 2023, maken dat Vlamingen, en deelnemende Brusselaars, meer betalen voor minder ondersteuning.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Het is belangrijk dat de Vlaamse sociale bescherming duurzaam en sociaal rechtvaardig gefinancierd wordt. Daarom pleiten we voor een maximale inzet van algemene middelen, inclusief uitbreiding van de heffingsbasis door bijvoorbeeld extra fiscale inkomsten, én een inkomensafhankelijke zorgpremie. Dat laatste kan door de introductie van een zorgcentiem in de personenbelasting.
- De extra drempels die met het wijzigingsdecreet VSB uit 2021 werden ingevoerd moeten geschrapt worden. Het gaat over de extra verblijfs- en inburgeringsvoorwaarden voor toegang tot de zorgbudgetten en de verminderde zorgpremie, de dossier-taks bij het indienen van een beroep én de willekeurigheid in de criteria en toekenningswijze voor toegang tot het zorgbudget voor ouderen met een zorgnood.
- De efficiëntieoefeningen in en de onderfinanciering van de VSB (in het teken van vermaatschappelijking van zorg) moeten stoppen. In dat kader stellen we dan ook voor om de zorgbudgetten volledig te indexeren, af te stappen van persoonsvolgende financiering én het invoeren van een maximumfactuur voor niet-medische kosten.

17. Zet in op een lagere begeleider-kindratio en op inkomensgerelateerde kinderopvang

WAAROM?

Kinderopvang, zowel de opvang voor baby's en peuters als de buitenschoolse opvang voor kleuters en schoolkinderen, vervult drie belangrijke en evenwaardige functies: pedagogisch, sociaal en economisch. De economische functie stelt ouders in staat om actief deel te nemen aan de arbeidsmarkt of een opleiding te volgen. De pedagogische functie stelt kinderen in staat om zich ten volle te ontplooiën. Tot slot maakt de sociale functie van kinderopvanglocaties ontmoetingsplekken voor (kwetsbare) gezinnen. Op die manier kan de maatschappelijke integratie en participatie van gezinnen bevorderd worden.

In de praktijk moeten deze drie functies in evenwicht zijn. Echter primeert voor de Vlaamse regering doorgaans de economische functie van kinderopvang, in het kader van zo veel mogelijk mensen aan het werk te houden of naar werk toe te leiden. Hierdoor moeten kinderopvanginitiatieven, zeker sinds de invoering van het kinderopvangdecreet (2012), inboeten aan kwaliteit ten voordele van kwantiteit. De Vlaamse kinderopvang kraakt vandaag in zijn voege door ondoordachte beslissingen uit het verleden en jarenlange onderfinanciering. De verschillende wantoestanden die de laatste jaren opduiken zijn, hoe verschrikkelijk ook, geen verrassing voor een sector in crisis.

Het is dan ook dringend tijd om de handen in elkaar te slaan om deze essentiële sector in de samenleving te herstellen en op te waarderen. In die zoektocht naar een nieuw toekomstperspectief wordt het belangrijk om extra aandacht te besteden aan de werkbaarheid voor het personeel en de toegankelijkheid voor kwetsbare gezinnen. Kinderopvang is namelijk een belangrijke hefboom in de strijd tegen (kinder)armoede. Maar er is (veel) meer nodig. Er zal ook gewoonweg meer geld naar kinderopvang moeten gaan en er zal meer perspectief geboden moeten worden aan de duizenden kinderbegeleiders in de sector.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Zet in op kwaliteit en werkbaarheid in de kinderopvang. Verlaag de ratio naar minstens 1 kinderbegeleider per 5 kinderen in groepsopvang en 1 kinderbegeleider per 4 kinderen in gezinsopvang. Bekijk de toepassingen van differentiatie op basis van de noden en leeftijd van kinderen. Daarnaast is er ook nood aan kindvrije uren om nieuwe medewerkers te ondersteunen, overleg in te plannen, vorming en opleiding te volgen, ...
- Om de betaalbaarheid van de kinderopvang te verbeteren dient alle kinderopvang op termijn inkomensafhankelijk, alsook vermogensafhankelijk, te zijn. Inkomensafhankelijke tarieven in de kinderopvang laten alle gezinnen in verhouding tot hun financiële draagkracht bijdragen. Het is belangrijk dat het IKT-systeem gediversifieerd kan werken: een lager minimumtarief voor de laagste inkomensgroepen, met mogelijkheid tot nultarief, en een hoger maximumtarief. Daarnaast blijft het belangrijk om het aantal inkomensgerelateerde kinderopvangplaatsen te verhogen, zeker in wijken en buurten waar de armoedecijfers hoger liggen.
- De kinderopvangsector moet aantrekkelijker gemaakt worden en dat wil zeggen betere loon- en arbeidsvoorwaarden én correcte statuten met de nodige sociale bescherming. Zo moet er eindelijk een einde komen aan het “vernieuwend project onthaalouders/werknemers”, en zouden alle onthaalouders moeten kunnen overstappen naar het werknemersstatuut.
- Het principe ‘opvang bestellen is opvang betalen’ betekent een drempel voor ouders en werkt prijsopdrijvend. Daarom stellen we voor om dit principe te verlaten maar met de nodige aandacht voor de financiering van kinderopvanginitiatieven.

18. Voorzie een eenoudertoets bij elke beleidsmaatregel, want eenoudergezinnen zijn een blinde vlek in het beleid

WAAROM?

Ruim 1 op 5 (22%) van de Vlaamse gezinnen is een eenoudergezin. In totaal gaat het over 237.743 alleenstaande ouders waarvan 20% alleenstaande vaders en 80% alleenstaande moeders (cijfers 2022). Samen zorgen ze voor zo'n 188.000 kinderen tussen 0 en 18 jaar. Daar kijken we in onze (super)diverse samenleving niet meer van op. De alleenstaande ouder is vandaag een realiteit, maar toch blijven ze te vaak een blinde vlek in het gezinsbeleid.

Ondanks de verschillende verhalen van moeilijke situaties waarin veel van deze eenoudergezinnen moeten (over)leven, denk aan de gezinnen waar één van de partners is overleden (wezen), is het bewustzijn voor deze doelgroep bij beleidsmakers nog te afwezig. Men vertrekt nog te vaak van het standaardgezin: vader en moeder met kinderen. Of het nu over wonen, kinderopvang, groeipakket, energie of werken gaat, het beleid blijft geven en nemen alsof we allemaal nog steeds samen zijn.

Daardoor worden eenoudergezinnen in een kwetsbare situatie geduwd en daarin ook vastgehouden. Want de realiteit voor deze gezinnen is dat hun specifieke situatie er in deze samenleving voor zorgt dat het moeilijk wordt om uit de kwetsbare situatie te geraken. Zo is het voor een eenoudergezin moeilijker om schoolvakanties te overbruggen, terwijl het tegelijk vaak nodig is fulltime te werken om de eindjes aan elkaar te knopen. Of nog, gezinnen met twee ouders kunnen terugvallen op een dubbel ouderschaps- en geboorteverlof ten opzichte van standaardgezinnen. Het zijn maar enkele voorbeelden waarin het beleid tekort schiet.

Dat alles maakt ook dat eenoudergezinnen één van de grootste risicogroepen voor armoede zijn in Vlaanderen. Ongeveer 1 op de 5 personen (24%) in eenoudergezinnen geven zelf aan dat het moeilijk tot zeer moeilijk is om rond te komen met het beschikbare inkomen (subjectieve armoede). Terwijl 16% van de eenoudergezinnen ook daadwerkelijk beschikt over een inkomen onder de armoededrempel. Als we kijken naar de cijfers van Kind en Gezin (Opgroeien), zien we dat 57,5% van de kinderen in een eenoudergezin het moet stellen met een bruto belastbaar gezinsinkomen van minder dan 30.000 euro. Bij kinderen uit een tweeoudergezin is dat 13,5%.

WAT STELLEN WE VOOR:

- De nieuwe realiteit van meer eenoudergezinnen moet doordringen bij de beleidsmakers op alle niveaus. Het Vlaams ABVV wil een eenoudertoets en armoedetoets op elk bestuursniveau en bij elke nieuwe beleidsmaatregel.
- Daarnaast moeten maatregelen als tijdskrediet, thematische verloven, kinderopvang, en opvangmogelijkheden voor zieke kinderen de arbeidsparticipatie en de combinatie van gezin en arbeid ook voor eenoudergezinnen verbeteren.
- In het groeipakket moet meer aandacht bestaan voor de kwetsbare situatie van eenoudergezinnen. De gezinsbijslagen (groeipakket) vormen een belangrijke bron van inkomen voor de eenoudergezinnen.

19. Maak van minder werken, meer tijd de norm: voer een collectieve arbeidsduurvermindering in

WAAROM?

De coronacrisis heeft een grote invloed gehad op het welzijn van mensen. Zij die verplicht moesten thuis werken hadden vaak moeite met het combineren van hun rol als ouder en werknemer. Zij die voor een familielid, vriend of kennis de zorgtaken moesten overnemen, en daarnaast vaak nog hun dagelijkse job deden, kwamen onder zware druk te staan. De coronacrisis was een wake-up call dat onze werk-privé balans uit evenwicht is geraakt. Ooit hebben we als vakbond geijverd voor 8 uur werken, 8 uur ontspannen en 8 uur slapen. Vandaag is er nood aan een nieuwe invulling van onze 24 uur, met vooral minder arbeidstijd.

Maatschappelijke ontwikkelingen en het beleid zorgen ervoor dat werknemers tijd investeren in andere zaken dan werken en dat ze hun werktijd anders invullen, bewust en onbewust. Zo is er de voortdurende trein van digitalisering waardoor werknemers hun werktijd anders en vaak flexibeler (moeten) invullen. Slechts één op de vijf van de werknemers is bijvoorbeeld na de werktijd niet bereikbaar voor het werk. Robotisering heeft een impact op de inhoud van verschillende jobs. Ook de vergrijzing heeft een impact op de tijd van werknemers, zij zorgen vaak voor hulpbehoevende ouders of vrienden. Het beleid spoort in het kader van vermaatschappelijking van de zorg mensen ook aan om de zorg voor naasten op zich te nemen. Tot slot verwacht men ook van werknemers om meer tijd te investeren in het volgen van opleiding met het oog op de snel veranderende behoeften van de arbeidsmarkt in een steeds meer gedigitaliseerde en ecologische samenleving.

De laatste sociaal-economische barometer van het ABVV (2022) toont aan dat België tussen 2000 en 2020 een productiviteitsstijging, na correctie van inflatie, kende in de dienstensector van 25,5% en in de industrie van 52%. Cijfers die hoger zijn dan in de buurlanden. Echter wordt die productiviteitsgroei onvoldoende omgezet in een verhoogde koopkracht of een verbetering van de levenskwaliteit. Door reële loonstijgingen en arbeidsduurvermindering kunnen die scheefgetrokken verhoudingen rechtgetrokken worden.

Als we een andere samenleving willen – gezonder, met meer tijd en minder druk, minder uitval door ziekte, minder stress, een betere combinatie werk-privé, meer tijd voor zorg, voor opleiding en zelfontwikkeling, en een meer eerlijke verdeling van de baten van onze economie – dan moet arbeidsduurvermindering daar deel van uitmaken.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Of het nu gaat om werkdruk, zorgtaken opnemen, opleiding volgen, opvoeden, zelfontplooiing... de eisen die vandaag omwille van ons economisch en sociaal systeem aan het individu worden gesteld zijn hoog en vaak onrealistisch. In de eerste plaats zorgt een modern economisch en sociaal beleid ervoor dat mensen terug greep krijgen op hun tijd en terug meer vrijheid krijgen om te kiezen waaraan ze die besteden.
- We zetten daarom onze eis voor een collectieve arbeidsduurvermindering (met loonbehoud, compenserende aanwervingen en op maat van sectoren en bedrijven) richting 32 uur in 4 dagen (en minder) als nieuwe voltijdse standaard verder. Zodoende realiseren we ook meer gendergelijkheid.
- We moeten ook duidelijker op de agenda zetten dat het voor oudere werknemers des te moeilijker is om aan hetzelfde ritme te blijven werken en aan de druk te weerstaan. Daarom is het ook nodig om de vervroegde uittreding, als alternatief op uitval en ziekte, opnieuw op de agenda te zetten. We verwijzen daarbij naar de SWT-studie die we bij onze eigen leden uitvoerden.
- Er moet een einde komen aan het stimuleren van overwerk.

20. Breng de kwaliteit van jobs beter in kaart, zodat loopbaankeuzes in een krappe arbeidsmarkt doordacht gemaakt kunnen worden

WAAROM?

VDAB moet werkzoekenden toeleiden naar de best mogelijke job. Een job op maat die een duurzame arbeidsrelatie als uitgangspunt heeft. Toeleiden naar tijdelijke, preciaire of onhaalbare jobs plaatst de werkzoekenden in een continuüm van onzekerheid en zorgt ervoor dat er ook een voortdurende en dus inefficiënte bemiddelings- en begeleidingsondersteuning moet worden aangeboden.

De krapte op de arbeidsmarkt is geen zuiver numeriek onevenwicht tussen het aantal jobs en het aantal beschikbare werkzoekenden. De reden van de mismatch ligt verspreid tussen kwalitatieve elementen, die duiden op een gebrek aan de juiste competenties bij de beschikbare populatie. En anderzijds een kwantitatief tekort aan arbeidskrachten door een te geringe instroom vanuit onderwijs. Een derde verklaring waarom vacatures moeilijk ingevuld worden, zijn de slechte arbeidsvoorwaarden en –omstandigheden die aangeboden worden en die de toeleiding naar dit soort jobs flink belemmeren. Op dit moment zijn bij 1 op 2 van de knelpuntvacatures o.a de slechte arbeids- en loonsvoorwaarden de oorzaak van het knelpuntkarakter.

Net op die arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden geeft de VDAB echter veel te weinig zicht. Er wordt gefocust op de analyses van het knelpuntkarakter van een vacature, maar voor de werkloze is het van veel groter belang wat de job betaalt, wat het uurrooster is, of er in ploegen gewerkt wordt, wat de opleidingsmogelijkheden zijn enz... De databank VDAB geeft de werkzoekende onvoldoende inzicht in de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Dat kan beter.

WAT STELLEN WE VOOR?

- Zorg ervoor dat de voorwaarden en inhoud van het vacatureaanbod transparanter gemaakt worden. De vacaturesjablonen die op publiek gefinancierde sites gebruikt worden, moeten aangepast worden met verplicht in te vullen standaardvelden: Bruto uur of maandloon, bijkomende financiële voordelen/natura, openbaar vervoer in de buurt/standplaats, werkrooster(s)/-tijden.
- Hiërarchie van de gevraagde competenties: In vacatures staan vaak een heel aantal competenties. Het aanbrenge van een hiërarchie dwingt de werkgever tot een opsplitsing tussen ‘noodzakelijk’ en ‘leuk te hebben’. Op die manier kunnen werkzoekenden ook sneller ingaan op vacatures waar ze enkel beschikken over de noodzakelijke basiscompetenties.
- VDAB moet afstappen van het prioritair inzetten op knelpuntvacatures waar de arbeids- en loonsvoorwaarden o.a de oorzaak zijn van het knelpuntkarakter, met uitzondering van de essentiële sectoren.
- VDAB moet meer inzetten op jobhunting. Bemiddelaars moeten meer ruimte krijgen om contacten met werkgevers te leggen zodat zij een beter inzicht krijgen in welke functie openstaat, of dit een werkbare job is of er te hoge vereisten worden gevraagd en zij zo de vacature op maat kunnen aligneren van de werkzoekende... Indien nodig kan de bemiddelaar het sollicitatieproces overnemen. De werkzoekende blijft uiteraard aan het stuur.

21. Stel werkbaar werk centraal in het arbeidsmarktbeleid

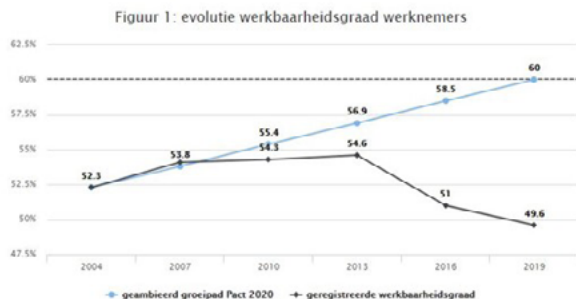
WAAROM?

De werkbaarheidsmonitor van de Stichting Innovatie en Arbeid is een grootschalig onderzoek bij 13.000 Vlaamse werknemers. Sinds 2004 wordt er om de drie jaar gepeild naar hoe het gesteld is met de werkbaarheid van het werk. Werkbaar werk houdt in dat je door het werk gemotiveerd wordt en kansen krijgt om bij te leren. Het houdt ook in dat je er niet problematisch overspannen van wordt en dat de werk-privébalans in evenwicht is. De monitor gaat in detail in op verschillende onderdelen: psychische vermoeidheid en werkstress, welbevinden in het werk en motivatie, leermogelijkheden en de balans tussen werk en privé.

Het aantal mensen met een werkbare job is nog nooit zo laag geweest in Vlaanderen. In 2019, nog voor de covid-crisis haalden we een diepterecord: minder dan de helft van de werknemers heeft werkbaar werk.

De oorzaak van deze ellende? Wie een blik op de verschillende indicatoren in de monitor werpt, concludeert het vanzelf: werkdruk, werkdruk en werkdruk. Waar werkstressklachten bij elke meting al het hoogst scoren, stijgen ze de afgelopen 10 jaar van het beste cijfer 29,3% in 2013 naar 34,2% in 2016 en 36,8% in 2019. Een stijging van 7,5 procentpunt of meer dan 25% op 10 jaar tijd.

Wie naar de andere indicatoren kijkt zal het niet verbazen dat de stijgende werkdruk ook elders problemen veroorzaakt: toenemende motivatieproblemen (van 16,6% naar 21,1% of 1 op 5 werknemers die moeite hebben motivatie uit hun job te halen) en grotere conflicten

in de combinatie werk-privé (van 10,6% naar 12,8%).

Bijna 4 op 10 werknemers ouder dan veertig (38,7%) ziet in hun huidige job werken tot de pensioenleeftijd als onhaalbaar.

De maatregelen die er vandaag bestaan om zelf te werken aan de werkbaarheid van de eigen loopbaan, zijn bovendien voor te veel werknemers niet toegankelijk. Dit ofwel omdat er werkgevers zijn die hen bestaande rechten ontzeggen (bv. mag ik van mijn baas wel mijn opleidingsverlof of tijdskrediet opnemen?) ofwel omdat zij in een preciaire job of contractvorm zitten die maakt dat zij uitgesloten zijn van die instrumenten of die de toegang ertoe onmogelijk maakt.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Neem in het regeerakkoord een ambitieuze doelstelling op om de werkbaarheidsgraad terug te doen stijgen.
- Maak werk van tijdsvriendelijke bedrijven. Op een groot deel van onze tijdsbesteding hebben we als individuele werknemers geen vat. De wijze waarop het werk georganiseerd is en de fysieke inbedding van het bedrijf nemen daar vaak een grote hap uit. De afstand die we moeten afleggen om op het werk te geraken bijvoorbeeld. Of we kunnen thuiswerken of niet. Hoe vaak we moeten overwerken. Daarom willen we dat het beleid bedrijven verplicht om na te denken en sociaal overleg te voeren over werkbaar werk (op vlak van mobiliteit, telewerk, regelmogelijkheden, opleiding, bezettingsgraad, arbeidsduurvermindering, enz...)
- Voer een werkbaarheidsgarantieplan in met volgende onderdelen.
- Voer een onderzoek dat de redenen voor het niet opnemen van rechten zoals het ouderschapsverlof, opleidingsverlof, tijdskrediet en andere werkbaarheidsinstrumenten in kaart brengt.
  - Werkgevers die de opname van bestaande rechten verhinderen, moeten opgespoord en daarop aangesproken worden. Werkbaar werk moet met andere woorden een duidelijke prioriteit worden van inspectiediensten.

- Werknemers dienen daarnaast op een structurele wijze geïnformeerd te worden over welke vormen van het onderbreken van hun loopbaan zij nog recht hebben. De uitoefening van dit recht moet maximaal gegarandeerd worden.
  - Ook de werkbaarheidsproblemen van werknemers in preciaire contracten moeten dringend worden aangepakt. Het gaat voor ons immers niet alleen over het behouden en verbeteren van de bestaande instrumenten om iets aan werkbaarheid te doen. We moeten ook zorgen dat iedereen dergelijke mogelijkheden heeft. Daarom willen we dat er wordt nagedacht over een werkbaarheidspakket met rechten die veralgemeend zouden moeten gelden voor alle werknemers ongeacht het soort arbeidscontract waarin men werkt. Een dergelijk voorstel moet dan worden voorgelegd aan het sociaal overleg op federaal niveau.
- Voorzie een Werkbaarheidsfonds als structureel flankerend budget voor het ontwikkelen van sectorale modellen van werkbaar werk.

22. Garandeer bereikbaarheid en persoonlijk contact bij VDAB en waak over de kwaliteit van begeleiding

WAAROM?

VDAB voerde in oktober 2018 een nieuwe contactstrategie in waarbij het zijn dienstverlening aanpast aan de digitalisering van de arbeidsmarkt. Dit betekent dat de klassieke deskservice en basisdienstverlening werd ingeruild voor een digital first benadering. De online inschrijving wordt de standaard en de eerste opvolging gebeurt vanaf afstand door de servicelijn. Pas in een tweede fase wanneer blijkt dat de werkzoevende onvoldoende zelfredzaam is, zal er een persoonlijke begeleiding via een face-to-face aanpak worden ingezet.

Onderzoek van het HIVA (Van Parys L. en Struyven L., rol en impact van de arbeidsbemiddelaar in het nieuwe begeleidingsmodel van de VDAB, 2017) gaf al aan dat er sterk uiteenlopende interactiestijlen zijn die de motivatie en het engagement van werkzoekenden beïnvloeden. De voorkeur voor face-to-face contacten blijkt hieruit duidelijk.

Tabel 3.14 Voorkeurskanaal voor contact (Bron: Enquetedata)

	#	%
Persoonlijk i.e. face-to-face	303	64,4
Per mail	81	18,3
Telefonisch	45	10,2
Via chat	2	0,5
Via Skype of Hangout	0	0,0
Onbekend	12	2,7
Totaal	443	100

Uit datzelfde onderzoek bleek de vraag naar persoonlijke dienstverlening en begeleiding onvoldoende beantwoord wordt door de aangeboden volumes ondersteuning van de VDAB en dit uiterst significant bij personen met een migratieachtergrond.

Uit de barometer van de digitale inclusie blijkt bovendien dat in 2021 iets meer dan de helft (52%) van de werklozen zwakke digitale vaardigheden heeft. Het zal niet verbazen dat het opnieuw bij de laaggeschoolde werkzoekenden is dat het percentage gebruikers met zwakke vaardigheden het hoogst is (73%). **In 2021 maakt bijna een op de tien personen (9%) geen gebruik van e-mail. Dat is iets minder dan in 2019 (-2%)** en bijna de helft van de werklozen maakt geen gebruik van een tekstverwerker (46%). Nochtans 2 essentiële vaardigheden om op een goede manier digitaal naar werk te zoeken.

Ondanks deze cijfers heeft VDAB na het digitaliseren van de 1ste contactopname een volgende stap gezet in de digitalisering van haar dienstverlening ten gevolge van de COVID-epidemie. Voortaan wordt er ook een digital-first strategie gevoerd binnen de bemiddeling. De klant beslist zelf of deze kiest voor digitale dienstverlening **maar VDAB engageert zich om de digitale dienstverlening maximaal te promoten.**

WAT STELLEN WE VOOR?

- VDAB moet zelf of in samenwerking met andere (lokale) overheden zorgen voor brede toegangspoor-ten die leiden tot voldoende face-to-face dienstver-lening.
- VDAB moet klantgericht zijn en in een breed netwerk van locaties voorzien (werkinkels, competentie-centra). VDAB gaat via huisbezoeken of satellietloca-ties zelf op zoek naar bijkomende dienstverlenings-punten en -modi om de dienstverlening zo dicht mogelijk in de buurt van de burger brengen.
- De kwaliteit van de VDAB-dienstverlening moet verder gemonitord worden door interne en externe controles/assessments. Primordiaal is echter dat dit met een grotere betrokkenheid van de betrokken burgers gebeurt. Het huidig aantal tevredenheids-metingen is niet alleen te beperkt, ook de inhoudelijke afbakening laat ook geen diepgaande analyse van dit klantenperspectief toe.

- Er wordt verder geïnvesteerd in collectieve voorzieningen met computerfaciliteiten om de toegankelijkheid van het digitaal aanbod te kunnen garanderen. Op dit moment wordt dit o.a. voorzien via de digibanen. Dit is echter een project met projectmiddelen en is niet gebiedsdekkend uitgerold.
- Face-to-Face bemiddeling moet opnieuw centraal staan in de bemiddeling aan werkzoekenden. Digitale dienstverlening kan enkel een aanvulling zijn op bestaande fysieke dienstverlening en kan enkel worden ingezet voor opvolging van specifieke opdrachten. Inschatting, knelpunten in kaart brengen, toeluiden moet volgens een fysieke afspraak gebeuren.
- Het uiteindelijke doel van digitalisering moet een betere en efficiënter dienstverlening zijn die de sociale rechten van de burger optimaliseert.

23. Stop gratis werken: schaf de verplichte gemeenschapsdienst af

WAAROM?

Op 1 januari 2023 voerde de Vlaamse regering de verplichte gemeenschapsdienst in. Iedereen die langer dan twee jaar werkloos is, kan sinds dan verplicht worden om voor 1,3 euro per uur klusjes uit te voeren.

Vandaag zijn er zo'n 60.000 werkzoekenden in Vlaanderen al langer dan twee jaar op zoek naar een job. Dat is net meer dan 1 op 3 van de werkzoekenden. Daaruit worden mensen geselecteerd die aan de verplichting moeten voldoen. Zij moeten minimum 32 uur per maand (2 halve dagen per week) en maximum 64 uur per maand (2 volledige dagen per week) een verplichte stage volgen. De stage wordt uitgevoerd bij een lokaal bestuur, vzw of onderwijsinstelling.

Dat duurt maximum 6 maanden. De gemeenschapsdienst kan wel meerdere keren na elkaar worden ingezet, ook op éénzelfde werkplek, op voorwaarde dat het gaat om verschillende afdelingen en/of verschillende functies. Er wordt een vergoeding voorzien na minimum 1 maand stage. Deze vergoeding bedraagt ongeveer 1,30 EUR bruto per gepresteerd uur.

De verplichte gemeenschapsdienst is een symbolische pestmaatregel die niemand vooruit helpt. We zien volgende problemen:

- Gemeenschapsdienst draagt niet bij tot tewerkstelling van langdurig werkzoekenden. Uit onderzoek in die landen waar zulke systemen reeds bestaan blijkt dat de tewerkstellingskansen quasi nihil zijn na gemeenschapsdienst. Het systeem legt immers een stigma op waardoor werkgevers nog minder geneigd zijn om deze personen aan te nemen.
- De sociale zekerheid is een verzekering. Mensen dragen bij als ze werken en zijn verzekerd van een uitkering als ze werkzoekend zijn. De sociale zekerheid beschermt je tegen werkloosheid. Het ontvangen van een uitkering is een recht dat is opgebouwd. Gemeenschapsdienst stapt af van dit recht en beschermings- en verzekeringsprincipe. De voorwaarden voor een werkloosheidsuitkering zijn

vandaag al dat je moet bijgedragen hebben en dat je actief moet zoeken naar een job. Gemeenschapsdienst zegt dat je daarbovenop gratis moet werken om een uitkering te behouden.

- Bij werken hoort een correct statuut en bijhorende loons- en arbeidsvoorwaarden. Verplicht werk buiten een arbeidsrelatie gaat in tegen het internationale verbod op dwangarbeid. Als deze klussen noodzakelijk zijn voor de maatschappij dan zijn het jobs en moet daar een correcte verloning tegenover staan. Als ze niet noodzakelijk zijn is het zinloze bezigheidstherapie.
- Gratis arbeid verdringt volwaardige jobs. Gemeenschapsdienst beconcurrereert de huidige systemen zoals wijkwerken en reguliere jobs. Werkgevers zijn geneigd om betaalde arbeid af te bouwen en te vervangen door gratis of goedkopere arbeid via gemeenschapsdienst. Hierdoor verdwijnen voordien betaalde jobs en krijgen mensen nog minder kansen op de arbeidsmarkt.
- Gemeenschapsdienst legt de verantwoordelijkheid voor het hebben van werk uitsluitend bij het individu. Er zijn echter heel wat drempels zoals discriminatie, gebrekkig openbaar vervoer, tekorten aan kinderopvangplaatsen, te lage lonen, enz... waarvoor de verantwoordelijkheid bij de overheid of de werkgevers ligt.
- Er zijn reeds controle en sanctioneringsmechanismen voor werkzoekenden die niet aan hun plichten voldoen in plaats. Gemeenschapsdienst creëert een bijkomend controlecircuit met bijhorende kostprijs.
- In Nederland voerde men al eerder een soort gemeenschapsdienst in, met alle gevolgen van dien. Daar bleek dat uiteindelijk ook commerciële bedrijven als Hello Fresh en Hema via allerlei constructies werklozen inzetten om het werk van anderen uit te voeren. Dit ten koste van echte jobs.
- Op termijn zijn dat soort praktijken ook bij ons mogelijk. Dat moeten we tegengaan. Omdat we werklozen moeten beschermen tegen verplicht gratis werken én omdat oneerlijke concurrentie en jobverlies voor werknemers onaantvaardbaar zijn.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Stop gratis werken. Schaf de verplichte gemeenschapsdienst af.
- Werk daarnaast een beleid uit dat de drempels naar werk wegneemt en langdurig werkzoekenden echte kansen geeft op een job: door een goed werkend openbaar vervoer, door een degelijk (sociaal) woonbeleid dat de woon-werk afstand verbetert, door een doorgedreven anti-discriminatiebeleid, door voldoende en betaalbare kinderopvangplaatsen, door voldoende jobs met een goed loon, betere scholingskansen, enz..
- Maak een einde aan de begeleidingscarrousel en investeer in en creëer jobs, o.a. in de sociale economie. Kringloopwinkels, kinderopvang, huishoudhulp en personenvervoer zijn volwaardige jobs die essentieel zijn en een grote meerwaarde bieden aan de maatschappij. Zet in op volwaardige jobs die realistische eisen stellen.
- Voorzie een begeleiding op maat vanuit VDAB en tot op de werkvloer, die vertrekt vanuit de noden en competenties van de werkzoekenden en die helpt om drempels te overwinnen.

24. Maak een einde aan vermarkting en commercialisering in de ouderenzorg en voorzie een voldoende aanbod aan zorgprofessionals in kwaliteitsvolle en werkbare jobs

WAAROM?

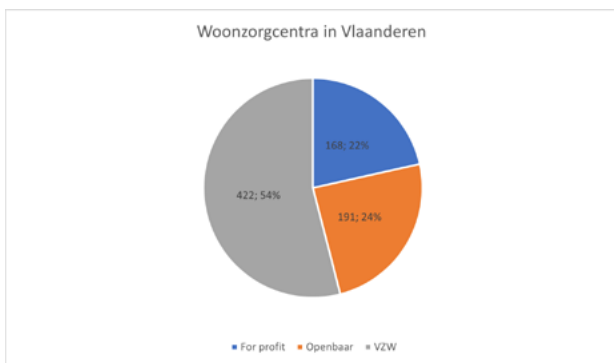
In Vlaanderen bestaan er drie types woonzorgcentra: de openbare woonzorgcentra (beheerd door een lokaal bestuur), de social profit woonzorgcentra (meestal een vzw) en de commerciële spelers. We zien de laatste jaren een forse stijging van het aantal woonzorgcentra, en specifiek de woongelegenheden in handen van commerciële spelers. In 2013 bedroeg hun aandeel van het totaal aantal erkende woongelegenheden nog 18,5%, in 2020 was dit al gestegen naar 27%.

De commerciële woonzorgcentra (en commerciële groepen hierachter) hebben een duidelijk winstprincipe voor ogen. Enerzijds sluizen ze onder de vorm van dividend, management fees en interne leningen geld naar hun aandeelhouders en overkoepelende structuren. Anderzijds verdienen ze fortuinen aan de bouw en doorverkoop van woonzorgcentra aan beursgenoteerde vastgoedgroepen (zoals Cofinimmo en Aedifica). Deze laatste verhuren de gebouwen vervolgens terug aan verschillende vzw's (schijnvzw's), met hoge rendementen tot 6%, waarmee de commerciële groepen de dienstverlening organiseren. Dit terwijl er elk jaar meer dan 2 miljard euro vanuit de zorgkassen (Vlaamse sociale bescherming) richting de woonzorgcentra (centra voor kortverblijf meegerekend) vloeien. Publieke middelen verdwijnen in de zakken van aandeelhouders en vastgoedinvesteerders.

Het model van commerciële woonzorgcentra is niet de toekomst van de ouderenzorg. In de praktijk blijkt ook dat deze woonzorgcentra op verschillende vlakken slechter scoren dan de andere types woonzorgcentra. Ten eerste wordt er minder personeel ingezet in commerciële woonzorgcentra: per 100 bewoners zetten

commerciële woonzorgcentra 33 personeelsleden in, tegenover 39 in de non-profit vzw-woonzorgcentra en 43 in de openbare woonzorgcentra. Ten tweede weten commerciële woonzorgcentra goed door te rekenen aan de bewoners: de gewogen gemiddelde dagprijs in een commercieel woonzorgcentrum bedraagt 69,6 euro/dag, in een social profit woonzorgcentrum 61,9 euro/dag en in een openbaar woonzorgcentrum 60,6 euro/dag. Tot slot, liefst 14 van de 24 woonzorgcentra (58%) op de zwarte lijst maken deel uit van commerciële zorggroepen (Orpea, Armonia, Korean en Vulpia). Ook de recente persberichten rond de wantoestanden in de woonzorgcentra van Orpea tonen het failliet van het commercieel model.

Er moeten ook oplossingen komen voor het nijpend tekort aan zorgpersoneel in Vlaanderen (méér dan 6000 vacatures bij VDAB, januari 2023). De zorgsector kampt met een dubbele vergrijzing. Enerzijds wordt de bevolking ouder en anderzijds vergrijst het zorgpersoneel zelf ook. Een andere schuldige is de torenhoge werkdruk in de sector, dat blijkt ook uit de werkbaarheidsmonitor die de Stichting Arbeid en Innovatie van de SERV publiceert. De werkbaarheidsgraad in de zorg- en welzijnssector staat op het laagste niveau sinds de metingen. Sinds 2010 is het aandeel werknemers in de sector zorg en welzijn met een werkbare job gezakt van 60% naar 50,8% in 2019. De werkbaarheidsgraad in woonzorgcentra ligt significant lager dan in de rest van de gezondheids- en welzijnszorg (41,5%).

WAT STELLEN WE VOOR:

- Ga resoluut voor een niet-commerciële zorg die voor iedereen toegankelijk is. Commercialisering en vermarkting werkt een 'zorg op twee snelheden' in de hand waarbij het inkomen de kwaliteit van het zorgaanbod bepaalt. Er is in de zorgsector geen plaats voor winstbejag. Zorg is een maatschappelijke opdracht. Bovendien is er het risico op cherry picking waarbij zorgaanbieders zich vooral op de lucratieve zorgvragen gaan richten wat de kwaliteit doet dalen en de prijzen doet stijgen.
- Er is in het zorg – en welzijnslandschap geen plaats voor commercialisering. Het samenspel tussen vastgoedfondsen en zorggroepen in de ouderenzorg moet onmogelijk gemaakt worden. Daarom moeten we écht werk maken van een regelgevend kader dat bedrijven met winstoogmerk de toegang tot de gesubsidieerde zorg onmogelijk maakt. Anderzijds moet dat kader het onmogelijk maken om constructies op te zetten waarbij het vastgoed in een profit omgeving wordt ondergebracht en de uitbating in een gelinkte vzw wordt gestopt zodat middelen van de vzw niet onder de vorm van huurgelden kunnen doorgesluisd worden naar het bedrijf met winstoogmerk.
- We zijn geen voorstander van zogenaamde PPS-constructies, publiek-private samenwerkingen in het kader van grote investeringsprojecten, wanneer het gaat over het voldoen aan structurele noden. Hoewel op korte termijn financieel interessant, kosten ze op lange termijn meer aan de gemeenschap.
- In het huidig zorgaanbod, alsook bij uitbreidingen, ligt de nadruk best op collectieve voorzieningen die door de overheid worden aangestuurd en goed op elkaar zijn afgestemd. Subsidieer de erkende voorzieningen voor de collectieve zorginfrastructuur. Indien dit niet gebeurt, zal de kost immers doorgerekend worden aan de gebruiker of zal er bespaard worden op personeel en kwaliteit. Ook de personeels- en werkingskosten moeten voldoende gefinancierd en geïndexeerd worden.

- Wat betreft de ouderenzorg, moet de continuïteit van de zorgverlening verzekerd worden. Mede daarom moet er een stabiele en toereikende financiering zijn voor een kwaliteitsvolaanbod; zowel voor de thuiszorg, als voor de residentiële woonzorg.
- Herwaardeer de zorgprofessionals door betere loonen en arbeidsvoorwaarden, een verlaging van de werkdruk en een hogere personeelsomkadering. Er moet prioritaire aandacht besteed worden aan de zorgberoepen in de knelpuntenberoepenlijst. Initiatieven ter ondersteuning van instroom en zij-instroom moeten gestimuleerd worden. Ook als je al een diploma hebt, moet je met behoud van een degelijk loon een zorgberoep kunnen studeren.

25. Investeer in een preventief welzijns- en gezondheidsbeleid, ook op de werkvloer

WAAROM?

België geeft met een budget van 1,6% van het gezondheidsfinanciering weinig uit aan preventie. Het Europese gemiddelde ligt op 2,9%. Er is nog een enorme gezondheidswinst te boeken. Als het gaat over vermijdbare sterfte scoort België slechter dan veel andere Europese landen. 1 op 3 sterftegevallen is te wijten aan een ongezonde levensstijl zoals bijvoorbeeld roken, slechte voeding, overmatig alcoholgebruik en lage fysieke activiteit (OESO, 2021).

Preventie zal alsnog belangrijker worden door de toenemende vergrijzing. Mensen worden ouder, maar zullen ook vaker en langer geconfronteerd worden met meerdere chronische ziekten. Chronische ziekten zijn een van de belangrijkste redenen voor het gebruik van onze gezondheidsdiensten. Opvallend is dat de meerderheid van de chronische aandoeningen beïnvloed worden door levensstijl en leefomgeving. 80% van de hart- en vaatziekten & diabetes type 2, en 40% van alle kankers en toekomstige dementie kan worden voorkomen door in te zetten op preventie en gezondheidsbevordering.

Investerings in preventie zorgen niet enkel voor een gezondere bevolking, maar ook voor lagere uitgaven voor gezondheidszorg op lange termijn. Samenwerking tussen welzijns- en zorgsectoren en met andere beleidsdomeinen is daarbij cruciaal. De Vlaamse regering heeft sinds de 6de staatshervorming verschillende instrumenten in handen. Ze is o.a. verantwoordelijk voor gezondheidspromotie en preventie, de organisatie van de eerstelijnszorg, sociale diensten en buurtgerichte zorg, werkbaar werk, wonen, onderwijs. Maar het preventielandschap blijft nog te versnipperd. Preventie blijft nog te vaak hangen in mooie projecten die uiteindelijk niet duurzaam worden verankerd. Er is nood aan een integraal preventiebeleid over de beleidsdomeinen heen, waarbij ook aandacht is voor specifieke risicogroepen. Mensen in een zwakke financiële positie worden vandaag niet bereikt door preventie, ook al wordt ze gratis aangeboden.

Ook werkgevers moeten hun verantwoordelijkheid opnemen, werk is immers een belangrijke determinant van gezondheidsuitkomsten. Kijken we maar naar de implosie van het aantal mensen met een burn-out of depressie. Op 4 jaar tijd een stijging van bijna 40%. Dit is verontrustend hoog. Uit een studie van Securex en KU Leuven blijkt dat werkkenmerken harden doorwegen dan de persoonlijke situatie van de werknemer. Een collectief preventiebeleid om te komen tot een gezondere werkomgeving is daarbij cruciaal. De risicoanalyse wordt echter nog te weinig uitgevoerd en preventie schiet er nog te vaak bij in, vooral bij de kleine bedrijven waar het sociaal overleg vaak niet naar behoren functioneert of gewoon ontbreekt. Werknemers die zich ondersteund voelen in hun mentaal welzijn, zijn nochtans dubbel zo gemotiveerd en er is minder verloop.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Zorg voor voldoende overheidsinvestering in de gezondheidszorg. Zet een volwaardig Vlaams preventiebeleid op dat afstapt van het gesubsidieerd projectmatig werken en meer structurele maatregelen neemt. We vragen minstens een verdubbeling van de middelen voor preventie, waarbij voldoende aandacht moet gaan naar de noden van kwetsbare mensen.
- Een sterk preventiebeleid is afhankelijk van een goed georganiseerde en laagdrempelige eerstelijns- en nuldelijnszorg. Verdere uitbouw en versterking van de eerstelijnszones, investeringen in extra wijkgezondheidscentra (minstens een verdubbeling) en het meer toepassen en uitbreiden van outreachende zorg zijn nodig. Overal in Vlaanderen moeten zorgbehoevenden kunnen kiezen voor wijkgezondheidscentra. Meer investeren in positieve re-integratieprojecten van langdurig zieken is nodig. Daarbij moet absoluut vermeden worden dat die projecten leiden naar een ontslag wegens medisch overmacht.
- De prioriteiten in dat nieuwe beleid moeten liggen op mentaal welzijn en preventie op de werkvloer. Daarvoor moet in de eerste plaats de federale welzijnswetgeving worden nageleefd. Zonder die basis is werkbaar werk of mentaal welzijn niet mogelijk.

- Inzake werkbaar werk moet afgestapt worden van vrijblijvendheid. Op basis van werkbaarheidsonderzoek moet onwerkbaar werk in bedrijven en sectoren in kaart gebracht en gesanctioneerd worden. Maak in dat kader ook ruimte voor sociaal overleg door ook in KMO's syndicale vertegenwoordiging wettelijk te verankeren.
- Maak via een Vlaamse werkbaarheidsfonds middelen vrij voor preventie op sectoraal niveau. We hebben hierbij aandacht voor het bottom-up werken (vanuit werknemers en het sociaal overleg) en samenwerking met het federale beleid. Voer tot slot terug het systeem in van zachte landingsbanen voor de oudere ploegwerkers.

26. Maak een inhaalbeweging op het vlak van geestelijke gezondheidszorg en maak van terugbetaling van psychologische hulp de norm

WAAROM?

Het gaat niet goed met ons mentaal welzijn. 700.000 Vlamingen kampen met ernstige psychische problemen. Psychische stoornissen zijn in Vlaanderen de eerste oorzaak van invaliditeit en ruim 1 op 10 werknemers heeft burn-outklachten (StIA, 2022). Volgens de laatste gezondheidsenquête van 2018 wordt één derde van de Belgen ooit geconfronteerd met psychische stoornissen. Het aandeel mensen met depressie of angststoornissen neemt al jaren toe, vooral bij vrouwen en laaggeschoolden. De covid crisis heeft deze trend versterkt. In 2022 had ongeveer 25% van de mensen een angststoornis en/of een depressieve stoornis, een stijging met 15% tegenover 2018.

De Vlaamse zelfmoordcijfers zijn bij de hoogste van Europa. De Covid crisis verdiepte het probleem. Er waren in 2021 naar schatting 8449 suïcidepogingen, of gemiddeld 23 pogingen per dag. Zelfmoord is een van de belangrijkste doodsoorzaken onder jongeren. In 90% van de gevallen gaat een psychische stoornis aan zelfmoord vooraf, vroeg detecteren en preventie zou al een verschil kunnen maken. Psychische problemen beginnen al op jonge leeftijd. Gemiddeld 1 op 3 Vlaamse jongeren tussen 14 en 25 jaar zit niet goed in zijn vel en 1 op 5 Vlaamse jongeren voelt zich eenzaam (Vlaamse Jeugdraad, 2016). De coronacrisis versterkte het probleem. In het schooljaar 2020-2021 was er een stijging van het aantal chatgesprekken voor hulp bij het CLB. Angst-, stemmings- en persoonlijkheidsproblemen zijn toegenomen.

Er is nu nood aan hulp en ondersteuning. Een kwalitatieve, toegankelijke en betaalbare geestelijke gezondheidszorg is het antwoord. Maar de wachttijden zijn lang zowel voor volwassenen als kinderen, met wachttijden die kunnen oplopen tot 6 maanden of langer. Vandaag krijgt slechts 3 op de 10 mensen met psychische problemen de zorg die ze nodig hebben. De situatie voor kinderen en jongeren is het meest precair. De Vlaamse Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychia-

trie berekende in maart 2021 dat er 23.749 kinderen en jongeren op een wachtlijst staan voor psychische hulp. Zelfs in crisissituaties is er een wachttijd. Het tekort aan kinderpsychiaters en het capaciteitstekort binnen de kinder- en jeugdpsychiatrie is een groot probleem.

Ambulante zorg in privépraktijken is sneller toegankelijk, maar de financiële drempel is hoog door een beperkte terugbetaling. Het aanbod van psychologische eerstelijnszorg is sinds 2019 geleidelijk versterkt. De Federale regering maakte extra budget vrij om de kostprijs van een sessie te verlagen en zo personen met een lichte mentale problematiek sneller vooruit te helpen. Maar de geestelijke gezondheidszorg kent een grote historische achterstand en een groot deel van de psychologische hulpverlening is niet gedekt door de basisverzekering. De geestelijke gezondheidszorg is decennialang stiefmoederlijk behandeld geweest. De duidelijke onderfinanciering van de geestelijke gezondheidszorg zoals we die vandaag kennen – slechts 6% van het totale gezondheidszorgbudget wordt aan geestelijke gezondheidszorg gespendeerd – is niet langer houdbaar. De toegankelijkheid en betaalbaarheid van de geestelijke gezondheidszorg moet voor iedereen verbeterd worden met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen en diversiteit. Er moet meer preventief gewerkt worden rond mentaal welzijn

WAT STELLEN WE VOOR:

- De toegankelijkheid en betaalbaarheid van de geestelijke gezondheidszorg moet verbeterd worden. Zowel het absolute budget als het aandeel binnen de gezondheidszorg moet omhoog. De huidige discriminatie tussen psychologische zorg en lichamelijke gezondheid in ons financieringssysteem moet verdwijnen. De aandacht voor mentaal welzijn en preventie moet dringend omhoog in de samenleving en op de werkvloer. Er moet 10% van de gezondheidszorguitgaven naar geestelijke gezondheidszorg gaan.
- Naast de terugbetaling op federaal niveau van consultaties bij de psycholoog moet Vlaanderen investeren in de uitbouw van de geestelijke gezondheidszorg in de eerste lijn, de centra voor geestelijke gezondheidszorg, revalidatie, psychiatrische verzorgingshuizen en initiatieven beschut wonen. Wachttijden kunnen enkel worden weggewerkt via ambitieuze targets, te realiseren via een groeipad opgenomen in het regeerakkoord.
- Er moet meer aandacht zijn voor het mentaal welzijn in heel het Vlaamse beleid. Dat betekent o.a. investeren in werkbaar werk, preventieve geestelijke gezondheidszorg, vroegdetectie in het onderwijs en investeringen binnen welzijnsvoorzieningen. Dit kadert ook in de bestrijding van sociale ongelijkheid, want mentaal welzijn hangt net als fysieke gezondheid sterk samen met sociaaleconomische factoren.
- Er moet een tweesporenbeleid worden gevoerd waarbij naast het een versterking van het curatieve luik, ook sterker wordt ingezet op preventie en vroegdetectie. Dit vraagt extra investeringen die zich op lange termijn zullen terugverdienen. Vlaanderen moet huisartsen en andere eerstelijns hulpverleners meer stimuleren om preventief rond geestelijke gezondheidszorg te werken in hun praktijken. Ook in de opleidingen van zorgprofessionals (in gezondheidszorg en welzijn) moet meer aandacht gaan naar de wisselwerking tussen geestelijke en fysieke gezondheid. Ook in de scholen en op de werkplek moet er meer ingezet worden op vroegdetectie en preventie van mentaal onwelzijn.
- Samenwerking tussen psychologen, psychiaters en andere betrokkenen binnen de lokale zorgregio is cruciaal in het omgaan met wachtlijsten. Er is nood aan een overzicht over het aantal beschikbare plaatsen zodat zorgverleners gericht kunnen doorverwijzen, met de informatie over de doelgroep en zicht op de actuele wachttijden. Dit geeft ook duidelijkheid aan patiënten voor welke zaken wie waar terecht kan.
- De specifieke situatie van kinderen en jongeren vraagt extra aandacht. Naast digitale hulpverlening, moet ook fysieke nabijheid voorop blijven staan. Jongeren met psychische problemen moeten meteen terecht kunnen in nabije en zeer laagdrempelige hulpverlening. Het aanbod in de tweede- en derdelijnszorg moet daarnaast dringend uitgebreid worden. Voor jongeren in een acute, urgente crisis, is er vandaag zelden plaats in een gespecialiseerde crisisdienst. De capaciteit voor specifieke hulpverlening, zoals crisiszorg voor jongeren moet dringend omhoog.

3.

**Een volle winkelkar
voor iedereen**

In 2024 moeten werknemers terug een eerlijk deel van de koek krijgen en moeten de kosten en baten van de uitdagingen waarvoor we staan, zoals de klimaattransitie, eerlijker verdeeld worden. We zijn voor een volledige tewerkstelling, maar nog meer moet het **uitbannen van werkende armoede** centraal komen te staan.

Een verwarmde woning, een gevulde boterhammendoos, op je werk geraken, een volle winkelkar... het mag voor niemand onbetaalbaar zijn. Dat is de centrale doelstelling waar het beleid voor moet gaan.

27. Voer een beleid dat inkomen garandeert en het aantal werkende armen terugdringt

WAAROM?

De huidige en afgelopen Vlaamse en federale regeringen delen grotendeels hetzelfde politiek adagium: de werkzaamheidsgraad moet omhoog, naar 80%. Daarvoor zijn ondertussen alle ‘harde’ middelen goed. Verplichte tewerkstelling via ‘vrijwilligerswerk’. Afbouw SWT. Verplichte inschrijving bij VDAB wanneer je in een sociale woning woont. Degressieve werkloosheidsuitkeringen. Verhoging pensioenleeftijd.

Telkens wordt de stok gebruikt: langer werken, beperkte uitkeringen, verplicht aan de slag. Gevolg is dat het aandeel werkende armen toeneemt en het aantal langdurige zieken nog nooit zo hoog was.

Daarenboven wemelt het van initiatieven die voortdurend voor een neerwaartse druk op de lonen en de inkomsten van de sociale zekerheid zorgen. Loonmatiging, taxshift, bijklussen, flexijobs... De gevolgen zijn lagere lonen, minder koopkracht voor de burgers en nog meer besparingen op sociale uitgaven om de begrotingsgaten te dichten. Daarnaast komen ook de kwaliteit, rechtszekerheid en duurzaamheid van jobs in het gedrang. Denken we maar het ‘verzelfstandigen’ van de Delhaize-winkels die nog in beheer waren van het moederbedrijf.

Hierdoor wordt de kloof tussen duurzame jobs die een afdoend inkomen genereren en de preciaire jobs alsmear groter. De afbraak van de individuele, sociale en collectieve rechten binnen veel nieuw gecreëerde jobs zorgen er niet voor dat mensen uit de armoede kunnen ontsnappen. Het gebrek aan investering in de betrokken werknemers betekent bovendien dat de tewerkstellingen weinig duurzaam zijn.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Er kan niet worden geraakt aan de automatische indexering van lonen, wedden en sociale uitkeringen.
- Alle minima optrekken tot ten minste 10% boven de (geactualiseerde) armoedegrens. Dat is een fundamentele pijler in de strijd tegen armoede. Alsook het

verhogen van de loonplafonds waarop de sociale uitkeringen worden berekend.

- Het minimumloon moet conform de aanbeveling in de richtlijn rond adequate minimumlonen evolueren naar minstens 60% van het mediaanloon. Daartoe moet het worden opgetrokken in de richting van 17 euro per uur, of minimaal 2.800 euro per maand.
- In lijn met de aanbeveling van de Internationale Arbeidsorganisatie, moet een volgende regering samen met de sociale partners het wettelijk kader waarop onze loonvorming is gebaseerd, hervormen. Dit betekent een fundamentele hervorming van de wet op het concurrentievermogen (wet van '96). In deze hervorming moet de nadruk liggen op a) een correcte berekening van de loonmarge (rekening houdend met verminderingen van de werkgeversbijdragen en loonsubsidies) en b) het herstellen van het indicatief karakter van de loonmarge.
- Er moet een breed maatschappelijk debat over de verdeling van welvaart. Al jaren lopen de lonen achter op de productiviteitsstijgingen. Het loonaandeel in de economie daalt, het winstaandeel stijgt. Bedrijven moeten worden aangezet om meer te investeren in opleiding, in onderzoek en ontwikkeling en in productinnovatie.
- Het garanderen van de welvaartsenveloppe aan 100%. De besteding van die welvaartsenveloppe moet losgekoppeld worden van het interprofessionele loonoverleg. Bij gebrek aan advies van de sociale partners tegen 15 september van de even jaren, moet de wet een automatische toepassing van de wettelijke parameters voorzien.
- De afschaffing van het statuut van samenwonende, dat zeer onrechtvaardig is en mensen in armoede stort, wat onaanvaardbaar is. In de sociale zekerheid betekent dit dat de uitkeringen waar alleenstaanden recht op hebben ook aan samenwonenden worden toegekend, zowel wat betreft de werkloosheidsuitkering als de ziekte-uitkering.
- Gelijk loon voor gelijkaardig werk moet een feit zijn. We eisen volledige loontransparantie via een 2-jarlijks rapport over de loonstructuur (V/M) in elk bedrijf, zowel in de publieke als in de privésector.
- Winsten moeten terugvloeien naar investeringen en

niet langer aangewend worden om aandeelhouders een extraatje te bezorgen, zoals via de aankoop van eigen aandelen.

- Om de Europese race-to-the bottom een halt toe te roepen, moet een Europees minimumloon worden ingevoerd. Zo wordt sociale dumping en oneerlijke concurrentie de kop ingedrukt. Maar kan intra-Europees ook een dam tegen werkende armen worden gerealiseerd.
- Voor de nieuwe werkvormen, zoals die voortvloeien uit de platformeconomie, stellen we als algemeen principe dat alle werknemers een maximale sociale en arbeidsrechtelijke bescherming moeten genieten. Dit kan best via een arbeidsovereenkomst, niet via een “derde statuut”, waaraan absoluut geen nood is. De werknemers van de platformeconomie verdienen een werknemersstatuut. Dus moeten digitale platformen beschouwd worden als werkgevers. En is het aan de vakbonden van de bevoegde paritaire comités om met hen door middel van een degelijk sociaal overleg te onderhandelen over loon- en arbeidsvoorwaarden.
- Zorg via opleiding dat mensen terecht komen in de best passende en hoogst haalbare job. Gezien de groeiende tweedeling tussen hoog- en kortgeschoolden op de arbeidsmarkt moet het verhogen van het opleidingsniveau van werklozen opnieuw een prioriteit worden. Het verwerven van een hogere kwalificatie krijgt voorrang voor die werklozen die daarop willen en kunnen inzetten. Sociale promotie ofwel het bemiddelen van mensen naar de best mogelijke job (in plaats van eender welke job) moet het uitgangspunt worden.
- Het principe van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkering blijft onaanvaardbaar en moet in afwachting van de afschaffing ervan worden bevroren voor iedereen die in intensieve begeleiding of opleiding zit.

28. Maak van het groeipakket een écht wapen in de strijd tegen kinderarmoede

WAAROM?

Sinds 1 januari 2019 is er een nieuw kinderbijslagstelsel in voege: het groeipakket. Daardoor is Vlaanderen vandaag bevoegd voor de verdeling van ongeveer 4,125 miljard euro aan meer dan 1,6 miljoen kinderen (jaarverslag 2020). Een budget dat verdeeld wordt onder de gezinnen in drie vormen van toelagen: gezinsbijslagen (basisbedrag, startbedrag, zorgtoeslagen en sociale toeslagen), selectieve participatietoelagen (schooltoeslag) en de ‘andere toeslagen’ (kinderopvangtoeslag, kleutertoeslag en de ondersteuningstoelagen). Gezinnen met kinderen geboren vóór 2019 vallen wat betreft de gezinsbijslagen terug op de transitiebedragen uit de federale kinderbijslagregeling.

Een belangrijk aspect van het groeipakket is de balans tussen de verticale en horizontale solidariteit. Horizontaal wil zeggen dat heel de bevolking bijdraagt aan de kosten voor het opvoeden van alle kinderen (van kind-arme naar kind-rijke gezinnen). Verticaal betekent dat men rekening houdt met gezinnen die moeten rondkomen met een laag inkomen (van hoge naar lage inkomensgezinnen). Dat vertaalt zich in het groeipakket respectievelijk in een universele component (gelijke toeslagen voor elk kind zoals het basisbedrag) en een selectieve component (meer of hogere toeslagen voor lage inkomens zoals de sociale toeslag). Die selectiviteit is een belangrijke hefboom in de strijd tegen kinderarmoede.

Echter na meer dan vier jaar groeipakket zijn experten, armoede- en andere middenveldorganisaties het eens dat het groeipakket nog onvoldoende doet tegen armoede. Vlaanderen heeft met in 2019 de unieke kans gemist om de kinderbijslag effectiever in te zetten tegen kinderarmoede.

Dat het groeipakket onvoldoende steun biedt aan gezinnen met een laag inkomen zien we ook in de kostendekkingsgraad, of de mate waarin de kinderbijslag de kosten van kinderen dekt. Meerdere onderzoeken en publicaties tonen aan dat de kostendekkingsgraad voor verschillende gezinnen onder de 50% valt, dat wil zeggen dat slechts de helft van de opvoedingskosten gedekt wordt door het groeipakket. Vooral gezinnen met kinderopvangkosten, oudere en/of meerdere kinderen en in private huurwoningen, hebben een slechte dekkingsgraad. Dat de mate waarin het groeipakket de opvoedingskosten dekt verslechterd komt enerzijds door stijgende kosten (inflatie) en anderzijds door de dalende toeslagen die het gevolg zijn van besparingen, indexsprongen en minderindexeringen.

Ondanks de gemiste kansen blijft het groeipakket het sterkste wapen dat Vlaanderen heeft om inkomen te ondersteunen en om de kinderarmoede te verminderen. Het komt er nu op aan om wijzigingen door te voeren zodat iedereen voldoende ondersteuning krijgt, maar dat wie het echt nodig heeft meer steun krijgt.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Zet het groeipakket is als een echt wapen tegen kinderarmoede. Via de indexering van de federale enveloppe komen er meer middelen naar Vlaanderen. Zet deze ook effectief in voor inkomensondersteuning via het groeipakket.
- Door het invoeren van inkomensafhankelijke sociale toeslagen heeft men een instrument gecreëerd dat in de toekomst sterk armoede-reducerend kan werken. Echter om dat potentieel te realiseren moeten de sociale toeslagen sterk verhoogd worden.
- Zowel de inkomensgrenzen (sociale toeslag en schooltoeslag) als de toeslagen zelf in het groeipakket moeten de levensduurte volgen. Het moet gedaan zijn met besparingen, minderindexeringen en indexsprongen in het groeipakketbudget.

- Heroriënteer de budgetten van de kinderopvangtoeslag en de kleutertoeslag richting gerichte ondersteuning voor de lage inkomensgezinnen (ongeveer 29 miljoen euro). De twee toeslagen gericht op een maximale participatie van kinderen aan onderwijs en kinderopvang schieten hun doel voorbij.
- Er is nood aan een grondige evaluatie en hervorming van de toekenningsvoorwaarden van de sociale toeslag. Prioriteiten daarbij zijn het verder differentiëren van inkomensgrenzen en het uitfaseren van de bedragen. Op die manier worden inkomensvallen vermeden en valt de volledige toeslag niet opeens weg als je net over de inkomensgrens gaat.
- De sociale toeslag en de schooltoeslag worden berekend op basis van het laatste aanslagbiljet van het gezin (twee jaar geleden). Voor bepaalde categorieën (leefloon, IVT en IGO) bestaan er in de sociale toeslag een automatische aanpassing aan de realiteit (elektronische alarmbel), echter voor anderen én voor de schooltoeslag moet dit zelf aangevraagd worden (manuele alarmbel). Er moet bij een wijziging in het gezinsinkomen daarom nog sterker ingezet worden op een snellere (evt. automatische) aanpassing van de toeslagen.

29. Maak van armoedebestrijding een prioriteit

WAAROM?

De kern van het armoedeprobleem is een gebrek aan geld. Om een zicht te krijgen op armoede in Vlaanderen wordt daarom als indicator het aantal mensen onder de armoedegrens gebruikt. Die armoedegrens is gelijk aan 60% van het nationaal mediaan beschikbaar huishoudinkomen na sociale transfers. Uit de EU-SILC-cijfers 2021 (European Union Statistics on Income and Living Conditions) leren we dat die 60% grens neerkomt op 1.293 euro voor een alleenstaande en 2.715 euro voor twee volwassenen met twee kinderen. Is het inkomen lager dan deze grens dan kunnen we spreken over een armoederisico binnen het gezin.

In Vlaanderen leefde in 2021 ongeveer 7,8% van de inwoners in een huishouden met een inkomen onder de armoedegrens. Dat komt ongeveer overeen met 510.000 personen. Aangezien de EU-SILC-enquête ingrijpend werd vernieuwd in 2019 is het moeilijk om vergelijkingen te maken met voorgaande jaren. Alleszins kunnen we wel zeggen dat mede dankzij de uitgewerkte steunmaatregelen tijdens de coronaperiode, de armoedecijfers niet gestegen zijn. Als we de iets ruimere definitie bekijken van mensen in armoede of sociale uitsluiting in Vlaanderen (inkomen onder de armoedegrens, huishouden met ernstige materiële en sociale deprivatie en/of jonger dan 64 jaar en leven in een huishouden met zeer lage werkintensiteit) dan ligt het cijfer hoger, namelijk 12,4% of 810.000 personen.

Achter de cijfers gaan wel een aantal dynamieken bij bepaalde doelgroepen schuil die we als Vlaams ABVV nauwlettend in het oog houden en waarop we meer maatregelen verwachten. Zo ligt het armoederisico opvallend hoger bij 65+ers (13%), eenpersoonshuishoudens (16%), eenoudergezinnen (16%), werklozen (23%) en huurders (18%). Daarnaast blijkt ook uit wetenschappelijk onderzoek dat armoede in België en Vlaanderen, hardnekkig is. Het is moeilijk voor een persoon of kind in armoede om uit die armoedesituatie te geraken (armoedemobiliteit). Wie arm is blijft arm.

Net zoals de cijfers blijft ook het Vlaams armoedebeleid hardnekkig, maar in de negatieve zin. Voor de Vlaamse Regering is het armoedeprobleem geen 'probleem' maar een realiteit waar ze allesbehalve veel aandacht aan wil besteden. De enige oplossing voor het armoedeprobleem ligt volgens deze regering in een hogere tewerkstellingsgraad van de Vlaming. Mits het voldoende betaalt kan werk een sterk wapen zijn in de strijd tegen armoede maar dat moet samengaan met een sterke sociale bescherming, flankerende maatregelen en duurzame, kwaliteitsvol ingevulde jobs.

WAT STELLEN WE VOOR:

- De hefboomen voor meer inkomensgelijkheid liggen in grote mate bij het federale niveau via de sociale zekerheid. Op dat niveau moet er een beleid gevoerd worden dat inkomen garandeert en werkende armen terugdringt (zie aanbevelingen in fiche 27)
- Daarnaast moet ook Vlaanderen de structurele hefboomen die het in handen heeft optimaal inzetten. Dat moet gecombineerd worden met gezonde ambitie, een performante coördinatie en sterke flankerende maatregelen. Alsook de lokale overheden moeten hun verantwoordelijkheid opnemen en oplossingen aanreiken om de armoede te reduceren:
- De besparingen op het groeipakket (kinderbijslag) moeten gestopt en teruggeschroefd worden en de sociale toeslagen moeten sterk verhoogd worden.
- Automatische toekenning en welvaartsvastheid moeten het uitgangspunt zijn van elk sociaal voordeel en elke sociale maatregel in Vlaanderen.
- We eisen dat Vlaanderen lokale overheden stimuleert om armoede actief op te sporen, evalueert wat ze rond armoede doen en dit indien nodig bijstuurt of als good practice opneemt voor andere lokale overheden.
- OCMW's en lokale besturen zijn verantwoordelijk voor de maatschappelijke hulp aan hun burgers. Er mag hier omtrent geen discriminatie zijn al naargelang de plaats waar je leeft. De bovenlokale overheden moeten gemeenten stimuleren om het REMI-systeem (referentiebudgetten voor een menswaardig inkomen) in elke gemeente toe te passen

30. Maak verder werk van een lichtere energiefactuur

WAAROM?

Veel kosten van het energiebeleid worden traditioneel niet betaald met algemene middelen (begroting). De overheden schoven ze door naar de elektriciteitsfactuur en (bijna) niet in die van olie en gas. Dat is vooral het geval voor de steun aan hernieuwbare energie en voor de kosten van het energiebesparingsbeleid. Bovendien zadelde de energiecrisis een deel van de minder begoede bevolking op met torenhoge factoren. De overheden hebben gelukkig stappen gezet om lasten uit de elektriciteitsfactuur te halen en het energiebeleid meer te financieren met begrotingsmiddelen. Maar het werk is nog niet af. Het moet worden verdergezet, ook om de shift te ondersteunen van fossiele gebouwenverwarming naar warmtepompen (en breder naar andere vormen van elektrificatie, bv. in mobiliteit of industriële processen).

Het door de Vlaamse Energieregulator VREG ingevoerde capaciteitstarief (veranderde wijze van berekening van de netvergoeding die elektriciteitsnetbeheerder Fluvius krijgt van laagspanningsklanten, zoals huishoudens en kleine bedrijfjes) werkt omgekeerd herverdelend. Huishoudens met een laag verbruik - vaak minder begoede groepen zoals alleenstaanden of ouderen - betalen al snel meer. Veel kleine bedrijven en huishoudens die veel verbruiken betalen nu al minder. Zij hebben bovendien veel meer mogelijkheden om hun gedrag te veranderen (vermindering verbruikspieken) zodat ze in de toekomst nog minder zullen betalen.

WAT STELLEN WE VOOR:

De energiecrisis zette Vlaanderen ertoe aan om een deel van de kosten voor haar energiebeleid - bijvoorbeeld steun voor zonnepanelen - niet langer door te rekenen in de elektriciteitsfactuur maar op een andere manier te financieren. De overheid moet verder gaan op de ingeslagen weg. Ook na deze ingreep zitten in de elektriciteitsfactuur immers nog heel wat beleidskosten. De situatie bemoeilijkt bovendien de omslag naar groene verwarming - bijvoorbeeld met individuele of collectieve warmtepompen - omdat het elektriciteit duurder maakt en gas ongemoeid laat.

De netvergoeding voor een basiselektriciteitsverbruik moet voor iedereen betaalbaar zijn. De VREG moet daarom de periodieke nettarieven bijstellen, zodat ze geen omgekeerd herverdelend effect hebben. Dat kan o.a. door het afschaffen van vaste kosten zoals meet- en telvergoeding en van de vaste minimumbijdrage 2,5 kW voor het verbruik op de hoofdverblijfplaats.

31. Voer de maximumfactuur in voor het secundair onderwijs en maak het schoolmateriaal dat nodig is om de eindtermen te behalen gratis

WAAROM?

De toegang tot ons leerplichtonderwijs is kosteloos, ouders betalen geen inschrijvingsgeld. In het kleuter- en lager onderwijs bestaat de maximumfactuur al: de materialen en activiteiten die nodig zijn om de eindtermen en ontwikkelingsdoelen te behalen zijn gratis.

In het secundair onderwijs is er nog steeds geen maximumfactuur. Daar zien we dat er grote verschillen zijn in studiekosten tussen de verschillende studierichtingen en tussen scholen.

Toch zijn er in het onderwijs nog heel wat andere financiële drempels: uitstappen zoals bosklassen of Romereizen, invulhandboeken, warme maaltijden, laptops ... Een schoolfactuur kan zo toch nog steeds hoog oplopen. Steeds meer ouders kunnen die schoolfactuur niet meer betalen. In 2018 bedroeg het totale bedrag aan onbetaalde schoolfacturen nog zo'n 8 procent van de omzet, maar in 2022 is dat bedrag gestegen naar 13 procent.

Onderwijs moet betaalbaar zijn voor iedereen. De keuze voor een school of een studierichting mag niet afhangen van wat ouders verdienen. Daarom moeten financiële drempels maximaal weggewerkt.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Onderwijs is een belangrijke hefboom om kinderen en gezinnen via een opwaartse sociale mobiliteit uit armoede te halen. Ook in het secundair onderwijs dient de maximumfactuur ingevoerd te worden, voor de eerste graad van het secundair onderwijs, voor de meerdaagse uitstappen en op maat per studierichting voor de tweede en de derde graad secundair onderwijs.
- Ook het schoolmateriaal nodig voor het behalen van de eindtermen moet gratis ter beschikking gesteld worden. Een goede financiering en gerichte inzet en verdeling van (werkings)middelen in het onderwijsstelsel is daarbij noodzakelijk. Er dient hierbij verhoudingsgewijs rekening gehouden te worden met kwetsbare groepen.
- Sinds de digisprong in het onderwijs wordt er steeds meer verwacht dat kinderen ook thuis online schooltaken maken. Dat maakt van een degelijke internetverbinding nog meer een basisbehoefte. Een breed toegankelijk sociaal tarief voor internet kan voor een groot aantal gezinnen de drempel verlagen.
- Het aantal ouders dat hun schoolfacturen niet kan betalen stijgt, maar exacte cijfers zijn niet beschikbaar. Zo varen we blind. Het beleidsdomein onderwijs moet daarom ook werk maken van een gedegen monitoring die bijhoudt wat de effectieve kosten zijn in een school, hoeveel ouders hun schoolfactuur niet kunnen betalen en hoe vaak scholen incassobureaus inschakelen. Alleen zo kan er tijdig aan de alarmbel worden getrokken en het beleid bijgestuurd.
- De Vlaamse regering moet zorgen voor extra werkingsmiddelen voor het secundair onderwijs.

32. Voorzie gratis, gezonde en warme schoolmaaltijden voor ieder kind

WAAROM?

Volgens de kansarmoede-index van Kind en Gezin (Opgroeien, 2021) groeit 1 op de 8 kinderen (12,7%) tussen 0 en 3 jaar op in kansarmoede. Op basis van de EU-SILC-enquête stellen we vast dat 8% van de kinderen en jongeren zich in 2021 onder de armoederisicogrens bevond. Tot slot, en op basis van diezelfde data, leeft bijna 1 op 5 kinderen in Vlaanderen in een gezin dat geen onverwachte uitgaven van 1.100 euro aankan. In de strijd tegen kinderarmoede is het inzetten op structurele beleidsinstrumenten essentieel, denk aan het groeipakket, inkomens of kinderopvang (zie ook andere fiches). Echter flankerende en breder gerichte maatregelen kunnen ook belangrijk zijn in die strijd, zoals schoolmaaltijden voor ieder kind.

De problematiek van de lege boterhamdozen zien we in het hele Vlaamse onderwijs opduiken. Kinderen in armoede zitten met een lege maag in de les waardoor de concentratie daalt en de schoolprestaties afnemen. Dat is problematisch want onderwijs moet emanciperen, het is net dé plek waar we kinderen en jongeren een toekomst geven. Daarom is het voor ons essentieel dat zoiets elementair als gezonde voeding (maar evengoed drinken) gratis wordt aangeboden op school.

Het is niet alleen effectief in de strijd tegen kinderarmoede maar ook voor de bredere gezondheidsdoelstellingen. Door het aanbieden van een gezond en evenwichtig voedingspatroon op school kan er sterk preventief te werk gegaan worden. Zo worden gezondheidsproblemen op lange termijn vermeden en wordt de algemene lichamelijke en psychische gezondheid van kinderen en jongeren in Vlaanderen versterkt.

Tot slot kan er, via de publieke aanbestedingsprocedures vanuit scholen, rekening gehouden worden met normering op vlak van voedsaamheid, de kwaliteit van de producten én de lokale tewerkstelling bij de aanbieders (samenwerking met sociale economie). Alsook kan er samengewerkt worden met boeren die bewust kiezen voor duurzamere landbouw en/of lokale producenten en leveranciers die inzetten op een zo laag mogelijke ecologische voetafdruk.

Ook Europa besteedt meer en meer aandacht aan de problematiek van lege boterhamdozen. Op 24 maart 2021 werd de Europese Kindgarantie gelanceerd, waarin een aantal aanbevelingen aan de lidstaten werden opgesteld in het kader van het bevorderen van gelijke kansen en sociale inclusie voor kinderen. Eén van de acties die de Europese commissie naar voor schuift is de toegang tot gezonde en gratis maaltijden op school. Ondanks deze focus vanuit Europa merken we in Vlaanderen een dalende trend van het aanbod aan warme maaltijden op scholen. In 2015 ging het nog om 66% van de basisscholen, terwijl het in 2019 nog maar om 56% van de basisscholen ging.

WAT STELLEN WE VOOR:

- In elke school zou een gratis, gezonde, warme maaltijd moeten aangeboden worden, genormeerd op vlak van voedsaamheid en kwaliteit en lokaal klaargemaakt. Dit is (wereldwijd) een sterk wapen tegen kinderarmoede en een belangrijk instrument voor gelijkere onderwijskansen en gezondheidseducatie in de scholen, en dus bij ons nog steeds nuttig. Bovendien helpt dit ook werkende ouders met atypische werkuren, flexibele uren of ploegenarbeid.

33. Verzeker een betaalbare oude dag waarbij de kost van een woonzorgcentrum niet hoger ligt dan het pensioen

WAAROM?

De oude dag dreigt voor een aanzienlijke groep mensen onbetaalbaar te worden. 16% van de Vlaamse 65-plussers leefde in 2020 in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel. Een percentage dat opvallend hoger ligt in vergelijking met de andere leeftijdsgroepen. Bewoners van woonzorgcentra en hun familie zijn bang dat ze de factuur niet meer zullen kunnen betalen. Niet alleen de dagprijzen zijn de afgelopen jaren sterk gestegen, net zoals buiten het woonzorgcentrum zijn andere kosten (kapper, dokter, vrije tijd, ...) flink gestegen.

De dagprijzen van onze woonzorgcentra nemen gigantische hoogtes aan. De prijs van een gemiddelde kamer in een woonzorgcentrum in Vlaanderen kost gemiddeld 1.913 euro per maand, blijkt uit de officiële meting van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Sinds die laatste officiële meting op 1 mei 2022 hebben minstens 687 van de 825 woonzorgcentra hun prijzen opnieuw verhoogd, met gemiddeld 5,9%. De hoogste prijzen zijn weinig verrassend terug te vinden bij de commerciële spelers, gemiddeld 2.088 euro (publieke: 1.818 euro). Dat alles maakt dat bij 8 op de 10 gepensioneerden met hun wettelijke pensioen de factuur in het woonzorgcentrum niet kunnen betalen, hallucinante cijfers voor een welvarende regio als Vlaanderen.

Vlaanderen heeft nochtans volledige autonomie over het woonzorgbeleid en heeft dus de kans om een duurzaam en betaalbaar toekomstverhaal uit te tekenen. Dat betekent dat het ook het prijsbeleid van de woonzorgcentra kan bepalen. Echter met ondoordachte beslissingen zoals die uit 2022 waarbij woonzorgcentra hun dagprijzen twee keer per jaar mogen indexeren, i.p.v. één keer, komen we er niet. Het Vlaams ABVV pleit voor een nieuw sociaal rechtvaardig financieringsmechanisme met onderstaande fundamenten.

WAT STELLEN WE VOOR:

- In de eerste plaats moet er werk worden gemaakt van de verbetering van de pensioenen. Het ABVV bekam een minimumpensioen van 1.500 euro netto. Nu is het tijd om de pensioengerechtigde leeftijd terug te brengen op 65 jaar en dat werknemers na een loopbaan van 40 jaar recht hebben op een volledig pensioen. Wie lange tijd belastend werk heeft verricht, moet daar eerder recht op hebben. De pensioenen in de overheidsdiensten moeten worden gebruikt als referentie voor de werknemerspensioenen.
- Zorg- en zorggebonden kosten moeten solidair gefinancierd worden en horen niet thuis in de dagprijs. Indien men toch opteert voor een eigen bijdrage in zorg en ondersteuning, dan moet hierop een inkomensafhankelijke maximumfactuur van toepassing zijn.
- Om de betaalbaarheid van de zorg te garanderen moeten er sociale correcties komen op de eigen bijdragen die zorgbehoevendenden betalen, zo bijvoorbeeld voor de woon- en leefkosten in de residentiële zorgvormen. Het uitgangspunt moet zijn dat de kosten van een verblijf in de residentiële woonzorg niet hoger liggen dan het pensioen. De bewoners moeten een zelf te besteden bedrag overhouden om eigen uitgaven te kunnen doen. Dat kan bijvoorbeeld via een inkomensgerelateerde ligdagprijs.
- Voorzie een inkomensgerelateerde maximumfactuur voor niet-medische zorgkosten. Dit is een financiële beschermingsmaatregel die de jaarlijkse niet-medische kosten voor gezinnen tot een plafondbedrag beperkt.

- Schaf de onderhoudsplicht af. Zorg voor zorgbehoevende ouderen moet onder de collectieve solidariteit vallen. Het huidige systeem is onrechtvaardig. De afschaffing van de onderhoudsplicht kan uiteraard niet zomaar als op zichzelf staande maatregel, maar dient opgevangen te worden door de inkomensgerelateerde dagprijs voor het woonzorgcentrum en de invoering van de maximumfactuur voor niet medische zorgkosten.
- Zorg voor meer financiële transparantie en transparantie over de dagprijzen en supplementen in de woonzorgcentra, en voor meer automatische toekenning van rechten.

4.

**Een democratie die voor
alle burgers werkt**

In 2024 moet er ook dringend werk worden gemaakt van het herstellen van onze **democratie**. Alleen een democratie die voor alle burgers werkt kan een dam opwerpen tegen de gevaren van extreem rechts. Dat betekent dat we geen afglijden tolereren naar systemen van **A- en B- burgers**. Dat wie veel heeft naar draagkracht bijdraagt en dat ongelijkheid actief door het beleid wordt bestreden.

Het betekent ook dat de politiek het goede voorbeeld geeft door zich samenwerkend op te stellen zodat de verschillende beleidsniveaus in ons land optimaal hun doelstellingen kunnen bereiken. Geen enkele werknemer heeft baat bij een zoveelste robbertje **vechtfederalisme** over een nieuwe staatshervorming. Onze democratie heeft geen boodschap aan een politiek die teert op zelfbediening en het creëren van allerhande vijandbeelden, wel aan een beleid dat alle democratische krachten in onze **samenleving** versterkt. Ook een sterk en kritisch middenveld, recht op protest en een sterke economische democratie op de werkvloer zijn daarin essentieel.

34. Neem werknemerschap op in de eindtermen en voorzie een module sociale zekerheid in het onderwijs

WAAROM?

Vandaag worden jongeren op school onvoldoende voorbereid op het reilen en zeilen van de arbeidsmarkt. Daardoor komen ze – nadat ze de school verlaten hebben, als stagiair of als jobstudent werken – vaker in een slechte positie terecht of krijgen ze met misbruiken te maken. Bovendien komen ze ook terecht in een snel veranderende arbeidsmarkt waarin niet alleen wat ze moeten kunnen evolueert, maar ook de verschillende vormen van werk die er zijn en de mate waarin die bescherming bieden. De gevolgen van de keuzes die je maakt aan het begin van je loopbaan kan je jarenlang meeslepen. De transitie van scholier of student naar werknemer brengt allerlei veranderingen en verplichtingen met zich mee. Daarom moeten jongeren goed geïnformeerd de arbeidsmarkt kunnen betreden: weten wat hun rechten en plichten als werknemer zijn, hoe ze een goede job kunnen vinden, wat er in een contract moet staan, hoe ze een loonbrief moeten lezen, hun belastingbrief begrijpen, wat de VDAB, een vakbond of een mutualiteit is...

WAT STELLEN WE VOOR:

- Neem naast ondernemerschap en ondernemerszin ook werknemerschap op in de eindtermen. Werknemerschap houdt in dat men zichzelf kan positioneren op de arbeidsmarkt en loopbaancompetenties ontwikkelt, dat men zijn rechten en plichten kent, goede arbeidsattitudes kan ontplooiën, zich inschrijft in levenslang leren en zijn/haar vakmanschap onderhoudt door innovatiegerichtheid, creativiteit en verantwoordelijkheid als competenties te ontwikkelen.
- Sociale zekerheid moet een verplichte module worden van het vak burgerschap. Elke leerling dient in het onderwijs kennis te verwerven over ‘werknemer zijn’ en de daarbij horende rechten en plichten, ‘het reilen en zeilen van de arbeidsmarkt’ en het belang van levenslang leren. Daarnaast moeten ze leren waarom ze sociale bijdragen betalen zodat ze het belang van sociale bescherming goed kunnen inschatten, zonder dat ze dit eerst aan den lijve moeten ondervinden. Dat verhoogt het draagvlak voor solidariteit.

35. Maak van 8 mei, dag van de overwinning op het fascisme, een officiële feestdag

WAAROM?

8 mei 1945 wordt wereldwijd beschouwd als de dag waarop nazi-Duitsland officieel capituleerde en de oorlog in Europa eindigde. In velen landen werd deze dag een officiële feestdag (bv. in Frankrijk op 8 mei en in Nederland op 5 mei) wat ook in België het geval was. In 1974 werd deze feestdag afgeschaft omwille van de besparingsoperaties van de regering na de oliecrisis en de commotie over de inspanningen van het Vlaams-nationalisme om amnestie voor de collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog te verkrijgen.

Vandaag roept de opmars van extreemrechts gedachtegoed opnieuw grote zorgen op. Het herdenken van de overwinning op anti-democratische krachten, het verzet tegen het fascisme en het belang van fel bevochten democratische waarden en vrijheden is niet alleen vanuit het verleden maar ook voor onze toekomst van symbolisch belang. Niet om te verdelen maar om sociale cohesie over politieke grenzen heen te bevorderen. Als een samen uitgesproken wil voor vrede en solidariteit.

In 2022 kwam een samenwerkingsverband tot stand tussen de vakbonden, middenveld en personaliteiten uit de culturele en academische wereld die van 8 mei, de dag van de overwinning op het fascisme, opnieuw een feestdag willen maken in België. Op 8 mei 2022 organiseerde deze 8-mei-coalitie een eerste herdenking aan het fort van Breendonk waarop meer dan 700 mensen aanwezig waren.

In juli 2022 werd er reeds een wetsvoorstel ingediend op federaal niveau tot het invoeren van een bijkomende wettelijke feestdag op 8 mei. Dit wetsvoorstel heeft tot doel om, vanaf 2025, van 8 mei een vijfjaarlijkse wettelijke, betaalde feestdag te maken, teneinde de herdenking en de beleving van de symboolwaarde van deze datum door de bevolking te bevorderen. Deze bijkomende feestdag wordt opgedragen aan de herdenking van de overwinning op het nazisme, aan de bevestiging van de democratische en humanistische waarden, als ook aan de strijd tegen racisme en xenofobie.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Maak van 8 mei, de dag van de overwinning op het fascisme, opnieuw een wettelijke feestdag.

36. Alle nieuwkomers en arbeidsmigranten verdienen dezelfde sociale rechten. Zorg voor een strengere omkadering van economische migratie om uitbuiting en sociale dumping tegen te gaan

WAAROM?

Migratie is niet meer weg te denken uit onze superdiverse samenleving. Ongeveer 30% van de Belgische bevolking heeft een achtergrond van migratie. 16,5% van de Belgen behoort tot de eerste generatie-immigranten. Migratie in al haar vormen (economische migratie, gezinshereniging en asiel) is een grote uitdaging zowel op Europees, nationaal als Vlaams niveau. De discussie over migratie en vluchtelingen is zeer beladen en het thema zal ongetwijfeld een grote rol spelen tijdens de verkiezingen. Er worden veel leugens en halve waarheden rondverteld. Ook over de omvang van de migratiestromen en de impact daarvan, is er bewust verkeerde informatie in omloop.

Vluchtelingen zijn een extra kwetsbare groep van migranten. De opvangcrisis in België is op dit moment problematisch. Zowel vluchtelingenorganisaties als Fedasil trokken meermaals aan de alarmbel. Het probleem is zo groot dat mensen op de vlucht, waaronder ook gezinnen met jonge kinderen, de nacht op straat of in kraakpanden moeten doorbrengen. In ons land vallen de opvang en beoordeling van de asielaanvragen onder de federale bevoegdheden.

Maar ook het arbeidsmigratiebeleid komt regelmatig in opspraak. Dat beleid is ontwikkeld vanuit één oogpunt: de noden op onze arbeidsmarkt opvangen en de werkgevers daarin tegemoet komen. Het huidige systeem geeft malafide werkgevers te veel mogelijkheden om misbruik en uitbuiting te organiseren. Sociale dumping maakt van de economische migratie een negatief gegeven voor wie naar hier komt en vormt tegelijk een grote bedreiging voor alle werknemers in ons land.

Zowel economische migranten als erkende vluchtelingen hebben recht op een goede integratie in onze samenleving. Deze integratie is Vlaamse bevoegdheid en vergt een langeretermijnperspectief voor de beleidsdomeinen werk, wonen, welzijn en onderwijs. We stellen vast dat in het huidige Vlaamse beleid ideologische principes krijgen voorrang op solidaire basisprincipes. Voor onze Vlaamse regering is het 'voor wat hoort wat'-principe één van de leidmotieven in haar beleid. Dat zorgt er voor dat de lat steeds hoger komt te liggen voor dezelfde groep. Nieuwkomers krijgen heel wat strengere voorwaarden opgelegd, waardoor in onze samenleving A- en B-burgers worden gecreëerd. Dat is onaanvaardbaar.

We gaan voor het ideaal dat de vluchtelingen van vandaag de werknemers van morgen zijn die mee de pensioenen betalen van de werknemers van vandaag. Dat betekent dat we ook hun belangen moeten verdedigen. Mensen zijn meer dan hun nationaliteit, leeftijd of overtuiging. Mensen delen veel belangen en problemen en hebben ook een gemeenschappelijke identiteit, bijvoorbeeld als werknemer.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Vlaanderen moet werk maken van een systeem dat de mogelijkheden voor malafide werkgevers om misbruik en uitbuiting te organiseren, inperkt. Om hiertoe te komen zijn er inspanningen nodig.
- De strijd tegen sociale dumping moet een absolute prioriteit worden op Europees niveau: een Europese sociale inspectie is hiervoor noodzakelijk. Zij vormt een belangrijke schakel om constructies die economische migratie als verdienmodel hebben, aan te pakken.

- De bezorgdheid over de ingeslagen weg van de Vlaamse regering is groot. Kwetsbare groepen worden extra hard getroffen. Pak de gecreëerde drempels in de Vlaamse sociale bescherming weg. Iedereen heeft recht op toegang tot sociale rechten. Zet in op een solidair migratiebeleid met respect voor mensenrechten en met de focus op integratie. Maak het inburgeringsbeleid opnieuw gratis voor elke nieuwkomer.
- Laat elke arbeidsmigrant binnen de drie maanden na de Dimonamelding een verplichte maar gratis instapcursus arbeidsrechten en -plichten volgen, met VOV of BEV. Voor de diensten arbeidsmigratie/ sociale inspectie moet het niet volgen van deze cursus een belangrijk signaal zijn dat er mogelijk een probleem is bij de effectieve tewerkstellings- en verblijfsomstandigheden.
- Potentiële werkgevers van buitenlandse werknemers moeten aantonen dat de arbeidsmigranten vanaf het moment van aankomst correcte huisvesting zullen hebben. Regelgeving daarover moet extra controlemogelijkheden vooraf creëren, door bijvoorbeeld foto's van de woonplek en een plaatsbeschrijving te verplichten. De minimum woonnorm voor een woonplaats voor een buitenlandse werknemer moet gelijk zijn aan wat nu geldt voor een studentenkamer. De woonplaatsmelding voor seizoensarbeiders moet correct gebeuren.
- Bepaalde werkgevers beloven de arbeidsmigrant de kosten van de arbeidsmigratie terug te betalen, maar doen dit nooit. Anderen houden de kosten van het loon af. Het moet voor werkgevers verboden zijn om de kosten van arbeidsmigratie terug te vorderen van de werknemer. Werknemers die een betaling hebben moeten doen, moeten dit kunnen melden en terugvorderen.
- Werknemers die malafide praktijken willen aankaarten zijn zelf het eerste slachtoffer: hun gecombineerde vergunning wordt immers ingetrokken waardoor de werknemer zijn werk verliest en na drie maanden zijn verblijf. Een gecombineerde vergunning naar Fins of Canadees model geeft kwetsbare werknemers die misbruik melden een verblijfsrecht van één jaar. Zo is er voldoende tijd om bij een nieuwe werkgever aan de slag te gaan.

37. Pak discriminatie op de huur- en arbeidsmarkt aan door praktijktesten

WAAROM?

Discriminatiepraktijken blijven bestaan, maar zijn vaak niet zichtbaar. Daarom staan we achter een systeem van praktijktesten, zij zijn de beste manier om deze discriminatie te objectiveren en vervolgens aan te pakken.

Een onderzoek van de VUB toonde met behulp van praktijktesten aan dat 18% van de makelaars op de Antwerpse huurmarkt systematisch discrimineert tegen etnische minderheden, 23% van hen discrimineert af en toe. De stad gebruikte de resultaten om met de sector in overleg te gaan en een verbeterplan op te stellen.

Ander onderzoek van de universiteit Gent wees aan dat - wereldwijd - op de arbeidsmarkt het hebben van een arbeidsbeperking de voornaamste grond voor aanwervingsdiscriminatie is. Mensen met een beperking krijgen 41% minder positieve reacties op een sollicitatie. Maar ook hoe ouder je wordt, hoe minder positieve reacties er volgen (37%). Maar ook je afkomst bepaalt je kansen op de arbeidsmarkt. Heb je een Maghrebijns-Arabische of Midden-Oosterse achtergrond dan krijg je gemiddeld 41% minder positieve reacties dan sollicitanten zonder migratieachtergrond.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Maak een wettelijk kader voor praktijktesten op de huur- en arbeidsmarkt. Praktijktesten op de huur- en arbeidsmarkt dienen te starten met een nulmeting, gevolgd te worden door weloverwogen acties om de discriminatie aan te pakken en afgesloten worden met een opvolgmeting.
- Brussel maakte recent het gebruik van discriminatietests bij aanwervingen eenvoudiger en proactiever door werkgelegenheidsinspecteurs meer bevoegdheden te geven. Vlaanderen moet dit voorbeeld volgen. Discriminatie vaststellen en krachtadig aanpakken door meer efficiënte controles en kordaat optreden is nodig. Op de arbeidsmarkt van vandaag kan niemand zich deze sociale verspilling veroorloven.
- De Vlaamse overheid heeft een voorbeeldrol te spelen: zij moet discriminatie in elke fase van haar aanwervingsproces en doorstroombeleid aanpakken en zichzelf ambitieuze streefdoelen stellen om de diversiteit van haar personeelsbestand te garanderen. Zo zullen alle burgers zich beter herkennen in haar dienstverlening.
- Als vakbond willen we ook bijdragen aan inclusieve werkvloeren door het ondersteunen en vormen van onze werknemersvertegenwoordigers bij het omgaan met de uitdagingen van toegenomen diversiteit op de werkvloer.

38. Investeer in echt openbaar vervoer en breid het uit. Zonder is duurzame én democratische mobiliteit onmogelijk

WAAROM?

Vervoersproblemen hebben een grote invloed op het leven van mensen in armoede, maar ook van kinderen, jongeren, ouderen of personen met een handicap. In die zin dat het vaak bepalend is voor hun deelname aan de samenleving. Men spreekt dan ook van vervoersarmoede wanneer iemand wordt uitgesloten uit meerdere domeinen van het maatschappelijk leven ten gevolge van een beperkte mobiliteit. Het heeft met andere woorden een ontegensprekelijke impact op iemands toegang tot een job, gezondheidszorg, een schoolloopbaan, vrijetijdsbesteding...

Maar ook voor mensen die niet tot bovenstaande groepen behoren, is vlotte en betaalbare mobiliteit vaak niet evident. De meeste werknemers beschikken niet over een bedrijfswagen (met tankkaart). Zij kunnen zich geen elektrische auto permitteren. En vaak kunnen zij niet zelf de uren kiezen waarop ze gaan werken, of hebben geen mogelijkheid op thuiswerk.

En daarnaast is er nog de negatieve impact van individueel autogebruik op zowel onze leefomgeving ten gevolge van de uitstoot, als op onze economie waarbij de kost van congestie telkens maar toeneemt.

Goed openbaar vervoer zou een antwoord moeten kunnen bieden op de meeste van deze verzuchtingen. Voor het Vlaams ABVV is het aanbieden van een performant en betaalbaar aanbod van openbaar vervoer dan ook een openbare dienstverplichting die door de Vlaamse overheid moet worden gegarandeerd.

Maar daar knelt vaak het schoentje. Het concept Basisbereikbaarheid dat door de Vlaamse regering werd ingevoerd, loopt mank. Heel wat bushaltes werden geschrapt. En vaak gaat Basisbereikbaarheid zelfs helemaal niet over echt openbaar vervoer, maar over deelwagens, fietsverhuur en taxi-diensten. Dat moet anders.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Maak duidelijk wat openbaar vervoer precies inhoudt: het geregeld openbaar vervoer met bus, tram, trein en metro. Initiatieven als autodelen, fietsdelen en andere nieuwe vervoersvormen beantwoorden aan een maatschappelijke vraag en zijn dus innovatief, maar behandel ze voor wat ze zijn: privéinitiatieven die een noodzakelijke aanvulling vormen op het geregeld openbaar vervoer.
- De Lijn staat voor enorme uitdagingen op het vlak van bereikbaar, duurzaam en veilig openbaar vervoer. Maar de financiële middelen volgen niet. Stop het afslankingsverhaal van De Lijn, en investeer opnieuw in onze openbare vervoersmaatschappij. Niet alleen met investeringen, maar ook in exploitatie.
- Erken daarbij ook de maatschappelijke en inclusieve rol die het openbaar vervoer in Vlaanderen te vervullen heeft, en zet bij de omvorming naar basisbereikbaarheid niet enkel in op de economisch meest rendabele lijnen en bestemmingen.
- Stap bij het uittekenen van de verschillende netten (kernnet, aanvullend net en Vervoer op Maat) af van de budgetneutraliteit. Wie een democratisch en gebiedsdekkend netwerk van Hoppinpunten wil uitbouwen, zal daar extra financiering voor moeten voorzien.
- Gelijke diensten moeten eenzelfde tarief krijgen, ongeacht de vervoersregio waarin de verplaatsing zich afspeelt. Zorg voor een sociaal rechtvaardig en geïntegreerd tariefbeleid, dat rekening houdt met de minst kapitaalkrachtigen in onze samenleving.
- Geef De Lijn genoeg middelen om de vergroening van haar vloot en haar stelplaatsen op korte termijn tot stand te brengen.

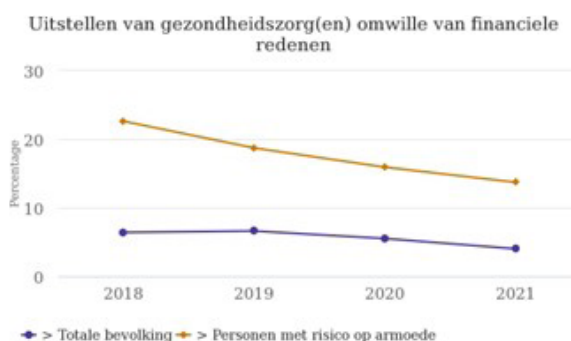
39. Maak komaf met de gezondheidsongelijkheid

WAAROM?

Tijdens de covid crisis werd de laagste sociale klasse het hardst getroffen. De sterftcijfers lagen twee tot drie keer zo hoog bij de laagste inkomens. Lager geschoolden ontwikkelden tijdens de covid-crisis bovendien meer depressie- en angststoornissen in vergelijking met hoger opgeleiden, en werden vaker geconfronteerd met extreme eenzaamheid (OESO, 2021).

Je sociaaleconomische status bepaalt je kansen op een goede of slechte gezondheid en de gezondheidskloof neemt in ons land al jaren toe. Beleidsinstanties slagen er niet in om de evolutie te keren. Een man uit de hoogste inkomensgroep leeft in België gemiddeld ongeveer 9 jaar langer dan een man in de laagste inkomensgroep. De ongelijkheid is nog groter wanneer alleen de jaren in goede gezondheid worden vergeleken. In 2011 was het verschil in gezonde levensverwachting op 25-jarige leeftijd tussen laag- en hoogopgeleiden 10,5 jaar bij mannen en 13,4 jaar bij vrouwen (gezondbelgie.be).

De ongelijkheden in levensverwachting, gezondheid en welzijn beperken zich niet louter tot de hoogste - en laagste inkomensgroep, maar volgt een sociale stratificatie. De rijke Belgen hebben een betere gezondheid en leven langer dan de middenklasse en lagere sociale klasse. Scholing en inkomen zijn doorslaggevende factoren. Hoe lager het inkomen, hoe hoger de kans op vroegtijdige sterfte, langdurige ziekte, geestelijke

gezondheidsproblemen, invaliditeit en chronische aandoeningen (IMA-MAI, 2019). Mocht er geen sociale ongelijkheid bestaan, zou het verlies aan gezonde levensjaren door chronische aandoeningen 40% lager liggen.

Verschillende factoren verklaren deze gezondheidskloof, zoals een minder gezonde leef- en werkomgeving, lagere gezondheidsgeletterdheid en een beperktere toegang tot gezondheidszorg. De opeenvolgende Gezondheidsenquêtes tonen aan dat ondanks alle beschermende maatregelen, 18,4% van de huishoudens met de laagste inkomens zich genoodzaakt ziet om financiële redenen geneeskundige verzorging uit te stellen.

WAT STELLEN WE VOOR:

We pleiten voor een nieuwe Vlaamse gezondheidsdoelstelling die structureel moet worden opgenomen en gefinancierd: halveer het verschil in gezonde levensverwachting tussen kort- en hooggeschoolden. Om die doelstelling te bereiken zijn ook acties nodig:

- De Vlaamse regering heel wat hefboomen in handen om de gezondheidskloof te verkleinen. Vanuit het beleidsdomein WVG kan er voortgang geboekt worden via investeringen in zorg en ondersteuning, een structureel beleid inzake gezondheids promotie en preventie, en de organisatie van de eerste lijn. Maar het terugdringen van structurele sociale ongelijkheden vraagt ook inspanningen van andere beleidsdomeinen. Een ongezonde woon- en werkomgeving, een laag niveau van gezondheidsvaardigheden, het ontbreken van een sociaal netwerk, discriminatie,... het vormen allemaal belangrijke risico's voor gezondheid. Het principe van 'health en well-being in all policies' moet voorop staan bij alle beleidsacties. Het uitvoeren van de nieuwe doelstelling vormt een gedeelde verantwoordelijkheid van alle overheidsinstanties, werkgevers en alle andere betrokken stakeholders.

- Een meer gelijke inkomensverdeling in een land leidt tot een gezondere samenleving. De loonongelijkheid moet dan ook aangepakt worden willen we structureel iets veranderen. Dit vraagt ingrepen onder meer in de fiscaliteit en het bevorderen van arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden.
- We moeten blijvend investeren in betaalbare en toegankelijke zorg en ondersteuning. Gezondheidsrisico's moeten voldoende gedekt zijn door een publieke en solidaire basisverzekering. Ook zonder private hospitalisatieverzekering moet gezondheidszorg voor iedereen betaalbaar zijn.
- Op federaal niveau moet er ingezet worden op een betere toegankelijkheid en betaalbaarheid van de gezondheidszorg door het stimuleren van het gratis globaal medisch dossier (GMD), het aanmoedigen van goedkopere geneesmiddelen, de versterking van het derdebetalersysteem, versterking van de zorg op eerste lijn, terugbetaling van psychologische begeleiding, alsook het breed inzetten van wijkgezondheidscentra.
- Wat de bestaande maximumfactuur voor gezondheidszorgen betreft, blijkt uit onderzoek dat de groep mensen met de laagste inkomens hun gezondheidszorg zodanig uitstellen dat ze zelfs niet aan het bedrag van de maximumfactuur komen. Daarom vinden we dat het maximumbedrag voor de laagste inkomens naar beneden moet.
- Vlaanderen moet inzetten op een sterke en laagdrempelige eerstelijnszorg. De organisatie van de eerste lijn is een Vlaamse bevoegdheid, de financiering is voornamelijk een federale bevoegdheid. Vlaanderen moet meer inzetten op de samenwerking van de verschillende lijnen en tussen de verschillende vormen van zorg- en ondersteuningsaanbod. Preventie en gezondheids promotie op maat van doelgroepen en buurten moet hier meer plaats in krijgen. Ook de lokale besturen hebben hierbij een belangrijke verantwoordelijkheid. Wijkgezondheidscentra moeten meer en beter ondersteund worden.
- Onze gezondheids- en welzijnskansen worden al sterk beïnvloed in onze eerste levensjaren. Het is daarom belangrijk om vroeg te beginnen. Het gaat daarbij over meer dan levensstijl. Het verhogen van de basiskennis inzake gezondheid en investeren in de gezondheidsgeletterdheid is uitermate belangrijk zodat personen met een hulp- of zorgvraag sneller op de juiste plek terechtkomen. Zowel het beleidsdomein WVG als onderwijs, sport, wonen, ... hebben hier instrumenten in handen.

40. Zet in op een rechtvaardige transitie, met aandacht voor de winnaars en verliezers. Bespaar op energie, grondstoffen en materialen, niet op jobs

WAAROM?

De noodzaak om de huidige klimaatopwarming te beperken leidt ons naar een volledige verandering van het energiesysteem en van de economie. De effecten van de klimaatverandering laten zich voelen in ons dagelijks leven en op de werkvloer. Samen met de effecten van een razendsnelle digitalisering, een toenevende ongelijkheid en globalisering en crisissen zoals de COVID crisis en de oorlog in Oekraïne, zorgt dat voor grote onrust. Dat dreigt onze democratie te destabiliseren. In die context ervaren veel mensen het gevoel geen greep meer te hebben op leven en werk.

Ons economisch systeem botst op sociale en ecologische grenzen. De schadelijke effecten van klimaatverandering worden steeds duidelijker. Extreem weer (opwarming, overstromingen, droogte, ...) doet onze economie geen goed. Er is een rechtstreekse impact op onze gezondheid en levenskwaliteit wat op zijn beurt de factuur voor gezondheidszorg en de sociale zekerheid de hoogte in jaagt. Ook de toenemende schaarste aan grondstoffen maakt onze bedrijven kwetsbaar en daarmee komen onze jobs in gevaar. Werk maken van een klimaatneutrale en circulaire economie is dus een noodzaak.

Klimaatverandering biedt ons echter ook kansen. Als de samenleving nu de juiste keuzes maakt, kan het huidige economische systeem omgebogen worden naar een meer duurzame, rechtvaardiger en meer gelijke toekomst, met meer welzijn en welvaart voor iedereen.

Als de economie verandert, veranderen ook de jobs en de vaardigheden die we nodig hebben. Bovendien levert elke belangrijke economische koerswijziging winnaars en verliezers op. Er is dan ook een strijd aan de gang over de verdeling van de kosten en baten, waarbij werknemers zwak staan tegenover machtige lobbygroepen en monopolisten.

Daarom is er voor onze vakbond veel werk aan de winkel. We willen er samen met anderen voor zorgen dat de samenleving de juiste keuzes maakt. We willen mee vorm geven aan een rechtvaardige klimaattransitie en werknemers elke stap van de weg ondersteunen en hun belangen verdedigen.

Mensen voelen onmacht ten aanzien van de veranderingen die bezig zijn. Onmacht op twee terreinen. Enerzijds stelt de doorsnee werknemer vast dat de koek blijft groeien maar dat zijn of haar deel almaar kleiner wordt. Tegelijk is er een breed besef dat het op ecologisch vlak anders moet, maar volgt meteen daarop de vaststelling dat de kosten voor die verandering (via de energiefactuur, ecologische maatregelen, de prijs van brandstof, ...) in grote mate aan diezelfde werknemer wordt voorgeschoteld. Die twee bewegingen nemen hem finaal in de tang, waardoor hij in opstand komt. En geef hem eens ongelijk.

De oplossing ligt in een rechtvaardige transitie. Wilten we straks het groeiende draagvlak om iets te doen aan de klimaatproblematiek behouden, dan hebben we er alle belang bij dat elke omslag, elke transitie (in mobiliteit, in energie, in voeding...) sociaal en rechtvaardig ingevoerd wordt.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Werknemers en burgers mogen niet aan hun lot worden overgelaten. We moeten concrete maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het individu niet de rekening gepresenteerd krijgt voor de noodzakelijke veranderingen. Een sociaal rechtvaardige klimaattransitie voldoet aan volgende criteria:
  - Alle sectoren en betrokkenen leveren een bijdrage: de overheid, de energiesector, de mobiliteitssector, de bouw, de industrie, de landbouw en de voedingssector, de financiële sector, de gezinnen /individuele burgers, enz.
  - De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Iedereen betaalt een redelijk aandeel van de kosten van investeringen. Iedereen deelt in de baten.
  - Beleid komt tot stand én wordt uitgevoerd met ruime inspraak van burgers en werknemers.
  - De transitie moet werkbare en leefbare jobs opleveren. Sociale en ecologische dumping wordt aangepakt. In beide gevallen zijn de mensen die minder sterk staan in de samenleving vaak het grootste slachtoffer.
  - Systemen voor sociale bescherming moeten de veranderingen ondersteunen.
  - Werknemers moeten versterkt worden zodat ze beschikken over de juiste vaardigheden om mee te kunnen met de transitie. Vakbonden moeten betrokken worden bij het opzetten van strategieën ter zake.
  - Vlaanderen moet een ambitieuzer klimaatbeleid voeren. Het moet minstens de Europese klimaatdoelstelling evenaren. Rechtvaardigheid moet daarbij centraal staan. De transitie kan niet overgelaten worden aan de markt, ze vereist een overheid die stuurt. Het houdt in dat - ook van onderuit - gewerkt wordt aan collectieve oplossingen om er zo voor te zorgen dat iedereen mee is. Beslissingen over belangrijke maatschappelijke uitdagingen moeten we uit de economische privésfeer halen, en ze democratisch laten beslechten, los van de marktlogica.
  - De economie die wij willen is sterker omdat ze zo zuinig mogelijk omgaat met energie en materialen. Dat levert dikwijls extra banen op. Zuinig omgaan met grondstoffen en materialen draagt vaak automatisch bij aan energie-efficiëntie. De overheid kan dit alles aanmoedigen via het innovatiebeleid, het industrieel beleid, de fiscaliteit, enz.
- De overgang naar een klimaatneutrale en circulaire economie zal winnende en verliezende bedrijven opleveren, met de hieraan verbonden gevolgen voor de werkgelegenheid. Een toekomstgerichte overheid ontwikkelt een beleid dat ruimte schept voor winnaars én ze brengt in kaart wie de potentiële verliezers zijn. De overheid moet bedrijven zo ver krijgen dat ze hun economische activiteiten bijsturen zodat ook zij mee geraken. Dat moet via een evenwichtige aanpak op maat van de verschillende sectoren die oog heeft voor de tewerkstellingseffecten van maatregelen.

41. Dicht de digitale kloof: maak van digitale inclusie een topprioriteit en van goedkope internettoegang een recht.

WAAROM?

Digitale inclusie is één van de grote uitdagingen van de toekomst. Digitale vaardigheden zijn vandaag al cruciaal om te participeren in de samenleving, denk aan het invullen van belastingen, het regelen van bankzaken of het boeken van afspraken bij gemeenten, dokters, tandartsen, ...

De digitalisering is overal: we streamen meer, we telewerken, podcasts schieten als paddenstoelen uit de grond en het smartphonegebruik scheert hoge toppen. Toch is er een grote groep mensen die de digitale trein missen, en het zijn heus niet alleen ouderen.

Bijna 1 op 5 volwassenen heeft een laag probleemoplossend vermogen in een technologierijke omgeving. Dit wil zeggen dat 19% van de mensen problemen ondervindt in onze digitale maatschappij omdat ze niet over genoeg digitale vaardigheden beschikt. Uit de Barometer digitale inclusie van de Koning Boudewijnstichting blijkt dat belangrijke kloven op basis van inkomens- en opleidingsniveau in de periode 2019-2021 stand hielden. Het opleidingsniveau is steeds bepalender voor het gebruik van online dienstverlening en het verwerven van digitale vaardigheden. Er moet absoluut ingezet worden op digitale inclusie met specifieke aandacht voor kwetsbare doelgroepen: werkzoekenden (52% heeft zwakke digitale vaardigheden), gezinnen in armoede, ouderen, ...

Bovendien organiseert de overheid zich steeds meer digitaal, wat ervoor zorgt dat digitale vaardigheden bepalend worden voor de toegang tot sociale rechten. Maar net zo goed kan digitalisering de toegang tot rechten vergemakkelijken, bv. door systemen van automatische toekenning.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Als de overheid steeds meer zaken alleen online regelt, moet ze ook werk maken van online instrumenten die voor iedereen – ongeacht of die nu professor, verpleger, poetsvrouw of vrachtwagenchauffeur is – gebruiksvriendelijk en toegankelijk zijn. Collectieve voorzieningen zoals voldoende openbare hotspots en computerfaciliteiten kunnen deze toegankelijkheid mee garanderen. Men zal ook flink moeten gaan investeren in die gebruiksvriendelijkheid en in ondersteuning bij het gebruik. Bij dat laatste kan ook het middenveld een rol spelen. Investeer daarin.
- Sinds de digisprong in het onderwijs wordt er steeds meer verwacht dat kinderen ook thuis online schooltaken maken. Maar ook werk zoeken en solliciteren gebeurt steeds meer online. Dat maakt van een degelijke internetverbinding nog meer een basisbehoefte. Een breed toegankelijk sociaal tarief voor internet kan voor een groot aantal gezinnen de drempel verlagen. Verlaag ook de BTW op internet naar 6%.
- Flankerend aan de digitale infrastructuur, is het belangrijk om te investeren in de digitale geletterdheid van de bevolking. Extra opleidingsinspanningen op maat voor de doelgroepen die minder bereikt worden blijven nodig. Digitale evoluties gaan bovendien snel, waardoor er ook in het levenslang leren structureel ingezet moet worden op het op peil houden van digitale basiscompetenties.
- Te vaak wordt digitalisering van overheidsdiensten doorgevoerd als excuus voor besparingen. Dat zorgt niet altijd voor een verbetering voor de burger. Het uiteindelijke doel van digitalisering moet zijn dat de dienstverlening beter en efficiënter verloopt en dat de toegang tot sociale rechten voor de burger beter wordt en gegarandeerd blijft.

- Er zal nood zijn aan afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus zodat digitalisering niet leidt tot een ingewikkelde wirwar van naast elkaar staande systemen voor elk bevoegdheidsniveau (of zelfs binnen beleidsniveaus) in ons land.
- Denk na over het in stand houden van een aantal fysieke basisdiensten op gemeentelijk niveau (bankautomaat, overheidsdiensten, kantoor van de lijn, post of NMBS, ...), aangezien dit voor een groep van mensen noodzakelijk blijft om de drempels tot dienstverlening niet te verhogen.

42. Anticipeer op de mogelijke negatieve gevolgen van digitalisering en artificiële intelligentie op de werkvloer en in de brede samenleving

WAAROM?

De digitale revolutie en nieuwe digitale toepassingen zoals artificiële intelligentie hebben een grote maatschappelijke impact. Onze werkomgeving in het bijzonder verandert er sterk door, met positieve en negatieve gevolgen: een stijging van de productiviteit, een meer op maat gemaakte productie, veiligere jobs,... aan de ene kant. Anderzijds zullen er ook jobs verdwijnen, is er een grotere controle van de werknemers/burgers, een toename van precare jobs, een verdere flexibilisering van de werktijd ...

Er bestaan vandaag al heel wat technologische toepassingen die de werkgever mogelijkheden bieden om de controle van het werk op te voeren. Toepassingen die bijvoorbeeld meten hoe snel werknemers hun taken uitvoeren, met wie ze communiceren. De aanwerving, promotie, maar ook ontslagen zijn meer en meer geautomatiseerd. Deze toepassingen moeten sterker gemonitord worden en het is cruciaal zorgvuldig te bepalen wie verantwoordelijk is voor welk deel van de keten.

Volgens de AI-barometer blijkt dat een kwart van de Vlaamse bedrijven reeds gebruik maakt van AI. Het gaat daarbij vooral over de organisatie van administratieve processen (31,4%) en ICT-beveiliging (31%), marketing of verkoop (24,6%) en 18,5% in functie van productieprocessen. Vooral grote en middelgrote bedrijven maken er gebruik van.

Aan het gebruik van Artificiële intelligentie zijn risico's verbonden. Artificiële intelligentie is een pak complexer dan heel wat andere technologie. Je kan er heel veel kanten mee op: mensen traceren, hun gedrag manipuleren en ideeën of vooroordelen versterken. Transparantie bij het gebruik van algoritmen is daarom belangrijk. Er is vandaag nog een gebrek aan kennis en informatie bij burgers en werknemers over de reikwijdte van deze toepassingen en de juridische kaders.

WAT STELLEN WE VOOR:

- We moeten komen tot een inclusieve en mensgerichte digitalisering. De technologie moet ten dienste staan van de mens. We moeten alles doen opdat iedereen meekan met de digitale veranderingen, professioneel en privé. Er is nood aan sociaal overleg hierover en aan het uittekenen van een sturend beleid over hoe we als samenleving gebruik kunnen maken van de kansen die de digitalisering biedt, hoe we werknemers en bedrijven er best op voorbereiden, waar we grenzen trekken en hoe we de negatieve effecten maximaal opvangen.
- Digitaal moet sociaal zijn. Er zullen jobs verdwijnen, maar taken van jobs zullen veranderen en er zullen nieuwe jobs bijkomen. We moeten zorgen dat niemand uit de boot valt. Een sterk sociaal vangnet en de kans om zich te herscholen is daarbij belangrijk. Digitale skills worden heel belangrijk. Er moet opleiding en begeleiding zijn om werknemers te laten samenwerken met technologie. Het aan boord houden van wie niet meteen mee kan is één van onze grootste uitdagingen. Zowel de werkgever als de overheid en de werknemer hebben daarin een verantwoordelijkheid in het op peil houden van de competenties. De werknemers moeten recht hebben op voldoende vorming m.b.t. A.I. in het bedrijf.
- Nieuwe technologieën betekenen vaak nieuwe risico's : het aspect veiligheid en gezondheid van de werknemers moet in aanmerking worden genomen. Er moet een federale nieuwe wetgeving worden opgesteld rond nieuwe arbeidsrisico's in verband met de digitalisering. A.I. mag in geen geval nieuwe vormen van discriminatie creëren en de recht op privacy moet beschermd worden; elk misbruik op vlak van privacy en (persoons)gegevensbescherming moet aangepakt worden.

- Digitalisering mag geen voorbode zijn van meer flexibilisering. We moeten er op toezien dat de kwaliteit van de banen niet achteruit gaat. Die vormen van digitalisering die de jobs van werknemers beter, zekerder en meer duurzaam maken moeten worden gestimuleerd. Er bestaan daar al mooie voorbeelden van in o.a. de sociale economie. De overheid kan haar steuninstrumentarium heroriënteren zodat de middelen maximaal gaan naar die innovaties die een win-win betekenen. Innovaties die geen maatschappelijke meerwaarde bieden of jobs vernietigen ondersteunen we beter niet met overheidsmiddelen.
- Sociale dialoog over het thema is belangrijk. In eerste instantie op interprofessioneel niveau door een actualiseren van NAR-CAO 39 over de sociale impact van de invoering van nieuwe technologieën. Zodat ze een echte syndicale hefboom wordt om veranderingen te begrijpen, ze voor te bereiden en te sturen. Op bedrijfsniveau is er op zijn minst best informatie/raadpleging over de impact van technologische innovatie op het werk (tewerkstelling, kwaliteit van het werk). Werknemers moeten voorafgaandelijk geïnformeerd worden over geplande investeringen en mogelijke gevolgen voor de organisatie van het werk, en dat zij (alternatieve) voorstellen kunnen formuleren.
- Een striktere regulering van de Big Tech onder meer door een doeltreffende en offensieve wetgeving in te voeren om (quasi-)monopoliesituaties te voorkomen, door hen te verplichten de broncodes van hun programma's en software te delen, door te voorzien in de verplichting tot transparantie van hun algoritmen en door hen een globale verslaggeving van hun omzet en winst op te leggen, met een uitsplitsing land per land. De overheid moet software ontwikkelen voor het grote publiek en de administraties met het oog op meer digitale onafhankelijkheid en veiligheid.
- Een deel van de winst van de digisector moet besteed worden aan het wegwerken van de digitale kloof en aan de bestrijding van nepnieuws.

43. Zorg voor een rechtvaardige fiscaliteit die de samenleving dient

WAAROM?

Een rechtvaardige samenleving staat of valt met rechtvaardige fiscaliteit en met hoe de overheid haar inkomsten genereert. En daar schort nog heel wat aan. Inkomsten uit arbeid worden zwaar belast, inkomsten uit vermogen nauwelijks tot niet. Fiscale ontwijking is voor zelfstandigen en bedrijven te makkelijk en te talrijk. En tot vandaag bestaan er tal van forfaitaire lasten, die geen rekening houden met de draagkracht.

Het uitgangspunt moet zijn dat de sterkste schouwers de zwaarste lasten dragen. Daarom hechten we een groot belang aan de herverdelende functie van de Vlaamse fiscaliteit en meer bepaald aan het draagkrachtbeginsel. Alle belastingen moet dus progressiever worden. Alle bedrijven moeten belasting betalen op hun winsten en vermogenden moeten eindelijk een fair deel bijdragen.

Door de verdere digitalisering en technologisering zijn er de afgelopen jaren heel wat wisten geboekt. Om de uitdagingen van de toekomst aan te pakken, vragen we van die winsten een eerlijkere bijdrage. De voordelen en opbrengsten van de technologische evolutie moeten zich opnieuw vertalen in meer vooruitgang en bescherming voor de werknemers.

WAT STELLEN WE VOOR:

- We eisen de instelling van een vermogenskadaster, en een jaarlijkse progressieve belasting (0,5%- 2%) op vermogens vanaf 1 miljoen euro, exclusief de gezinswoning en een belasting op vermogenswinst (meerwaardebelasting op roerend en onroerend goed).
  - Voer een effectieve vennootschapsbelasting in van minimaal 25% voor alle bedrijven binnen Europa. Daarbovenop eisen we in België een “excess profit taks” op winsten die niet geherinvesteerd worden in het bedrijf of in de lonen.
- De winsten uit doorgedreven digitalisering, technologisering en robotisering moeten ingezet worden ter ondersteuning van werknemers die zich in constante transformatie bevinden. Inzet op opleiding, herverdeling van tijd en koopkracht zijn hierin onze speerpunten. Verschillende ingrepen zijn daarvoor nodig.
    - Belast digitale bedrijven daar waar ze hun winst maken.
    - Koppel Vlaamse bedrijfssubsidies sterker aan de impact op tewerkstelling en arbeidsduurvermindering, het betalen van vennootschapsbelasting, klimaat en de duurzame opleidings- en ontwikkelingsdoelen. Onderwerp waar mogelijk de toekenning van subsidies aan het sectorale overleg. Voorzie tergvordering van bedrijfssubsidies wanneer er een afbouw van werkgelegenheid is, of wanneer bepaalde klimaat- en duurzame ontwikkelingsdoelstellingen niet of onvoldoende bereikt worden.
    - Beperk de steeds toenemende innovatiesteun via subsidies, werk meer met participaties en leningen, en investeer meer in overheidsbedrijven en openbare diensten. Bedrijven die 5 jaar bestaan en dan niet minimaal 15% vennootschapsbelasting betalen, moeten worden uitgesloten van innovatiesteun.
    - Voer een 24-uurtoeslag in die verplicht aan de klant doorgerekend wordt, voor het binnen de 24 uur leveren vanuit de e-commerce om zo een rem te zetten op de negatieve mobiliteits- en klimaatgevolgen ervan.
    - Behandel de platformeconomie op sociaal en fiscaal vlak als volwaardige en normale economische spelers. Financier menswaardige lonen en arbeidsomstandigheden met een correcte prijs voor prestaties in de platformeconomie, met correcte loon- en arbeidsvoorwaarden die onder de correcte paritaire comités vallen.

- Een slimme kilometerheffing voor personenwagens kan maar ingevoerd worden wanneer de problemen inzake vervoer voor de werknemers opgelost zijn. Duurzame mobiliteit moet in eerste instantie opgelost worden door een versterking en diversifiëring van het openbaar vervoer. Er moeten dan ook voldoende alternatieven voor werknemers gegarandeerd worden: degelijk en betaalbaar openbaar vervoer, veralgemening van de fietsvergoeding, correcte terugbetaling van verplaatsingskosten met mogelijkheid tot combinaties (fiets/openbaar vervoer bv). Elk voorstel van slimme kilometerheffing zullen we dan ook toetsen aan volgende elementen van sociale rechtvaardigheid:
  - Een voldoende aanbod aan openbaar vervoer
  - Werkgevers worden voor hun verantwoordelijkheid geplaatst inzake woon-werk verkeer.
  - De opbrengst van de heffing wordt gebruikt voor maatregelen inzake de klimaattransitie
  - Een eventuele kilometerheffing komt in de plaats van de bestaande forfaitaire verkeersbelasting.
  - De heffing mag geen aanleiding geven tot mobiliteitsarmoede
- Zet ondernemingen aan om te investeren met behulp van een rechtvaardige en activerende bedrijfsfiscaliteit. Versterk de bestaande leegstandsheffing voor bedrijfsgebouwen waardoor aanslepende leegstand zwaarder wordt belast en grote percelen meer bijdragen. Vorm de bestaande vrijstellingen van onroerende voorheffing op materiaal en outillage om naar een stilstandtaks, waarbij nieuwe investeringen in machines en uitrusting enkel gedurende de eerste tien jaar worden vrijgesteld.
- Activeer de Vlaamse fiscale bevoegdheden om de rijken het meest te laten bijdragen door middel van progressieve tarieven. Dit kan door:
  - de mogelijkheden van de opcentiemen op de personenbelasting wél te gebruiken in die zin dat de Vlaamse belastingen herverdelend werken door de tarieven van de opcentiemen per belastingschijf te laten variëren.
  - Forfaitaire lasten (zoals bij de zorgverzekering) te vermijden en te kiezen voor bijdragen naar draagkracht. Dit kan bijvoorbeeld door de introductie van een 'zorgcentiem' in de personenbelasting. In plaats van een forfaitaire bijdrage zou er een opcentiem kunnen ingevoerd worden in de personenbelasting (die progressief is). De opbrengsten uit dit zorgcentiem worden dan voorbehouden voor de financiering van de zorgverzekering.
- Registratierechten en schenkings- en erfenisrechten in de feiten progressiever en sterker herverdelend te maken. Prioritair in de aanpak van registratie-, schenkings- en erfenisrechten is de 'achterpoortjes' om deze lasten te ontwijken, die wijd open staan, te sluiten.
- De fiscale aftrekbaarheid van dienstencheques te herbekijken en de middelen naar de betrokken werknemers te laten vloeien door betere loon- en arbeidsvoorwaarden. We eisen een fundamentele hervorming van de sector waarbij overheidsgeld dient voor de loon- en arbeidsvoorwaarden van de huishoudhulpen. Structureel gesubsidieerde sectoren dienen niet om privékapitaal te vergaren en aandeelhouders te verrijken. De sector moet dan ook een non-profit karakter krijgen.
- Zet de Vlaamse middelen die naar de gemeenten vloeien efficiënter in en koppel ze aan toekomstgerichte, maatschappelijke doelstellingen (sociale huisvesting, armoedebestrijding, renovatie gebouwenpatrimonium, ...) die strikt worden opgevolgd. Gemeentelijke autonomie mag geen excuus zijn voor het financieren van eender welk beleid. De Vlaamse overheid moet controle kunnen uitoefenen op het gemeentelijk investeringsbeleid met middelen uit het Gemeentefonds. Dit betekent een financiering in functie van duidelijke maatschappelijke doelstellingen (sociale huisvesting, armoedebestrijding, renovatie gebouwenpatrimonium, ...) die strikt worden opgevolgd en desgevallend gesanctioneerd.
- Doelmatigheidscriteria en permanente doorlichtingen moeten de overheid sterker en efficiënter maken. Middelen die hierdoor vrijkomen moeten opnieuw worden geïnvesteerd in publieke dienstverlening. De overheid en haar diensten zijn de belangrijkste actoren en waarborgen op een rechtvaardige transitie. De overheid moet burgers ook de mogelijkheid geven om hun spaargeld te investeren in haar maatschappelijk project.

44. Vervang het primaat van de politiek door een beleid dat het middenveld opnieuw betreft

WAAROM?

De rol van het middenveld bij het ontwikkelen van het beleid staat sterk onder druk. Dit niet alleen door besparingen en niet-indexering van middelen, maar ook door de openlijke aanvallen van politici op de geloofwaardigheid van middenveldorganisaties.

In zowat elk beleidsdomein is de introductie van onafhankelijke bestuurders een excuus om de plaats van het middenveld te herdefiniëren. Economische spelers en rechtse academici worden voorgesteld als neutraal, belangengroepen en organisaties met een sociaal doel als partijdig.

Armoedeverenigingen, vertegenwoordigers van minderheden en vakbonden worden weggezet als dwarsliggers wier stem niet telt in het debat wegens “te politiek”. Ook sociale akkoorden tussen werkgevers en vakbonden worden steeds minder gerespecteerd en het advies van sociale partners steeds minder opgevolgd.

De rode draad: het middenveld was de afgelopen legislatuur niet langer een vooraanstaande partner, betrokken bij het maken van het beleid, maar werd in een rol geduwd van louter uitvoerder van wat de politiek beslist. Dat zorgt voor een sterke verschraving van het politiek beslissingsproces en voor een minder democratisch gehalte ervan.

WAT STELLEN WE VOOR:

- Herstel de plaats van het middenveld als maatschappijkritische stem voor het beleid en maak hun functioneren in die rol mogelijk door hen blijvend te betrekken via adviesraden en overlegfora. Neem initiatieven om zo tot een breder gedragen beleid te komen. Voorzie ook voldoende financiering om het behoud van een sterk middenveld te bevorderen. Vanuit die positie leveren middenveldorganisaties een bijdrage aan het fundamentele publieke debat over hoe we onze samenleving sociaal en rechtvaardig blijvend vormgeven.
- Overheden doen er dus goed aan het middenveld als een hefboom te zien voor sociaal en politiek kapitaal. Daarom is het van belang voor ons dat dit maatschappelijke middenveld haar unieke plaats behoudt in het midden tussen de drievuldigheid van ‘Staat’, ‘Markt’ en ‘Individu’.
- Respecteer akkoorden tussen sociale partners en voer deze ook uit, met respect voor de gevonden evenwichten.
- Hol de rol van sociale partners in uitvoerende beheersorganen en instellingen niet verder uit, maar betrek hen om tot een meer democratisch en goed bestuur te komen op de lange termijn.
- Laat ruimte voor protest en perk het recht op demonstreren niet in.

Een uitgave van
Vlaams ABVV
Hoogstraat 42 | 1000 Brussel
info@vlaamsabvv.be | www.vlaamsabvv.be

Publicatie
februari 2024

Beelden
© Shutterstock

Verantwoordelijke uitgever
Caroline Copers, Hoogstraat 42, 1000 Brussel